

ISFLAKET

Polarmagasin frå Ishavsmuseet. Nr. 2– 2024 26. årgang kr. 90,-

For ein fantastisk dugnadsgjeng vi har!

Nesten kvar ein einaste dag året gjennom forgår det ei eller anna form av dugnad på Ishavsmuseet. Rundt 4.500 dugnadstimar enda året 2023 med. To og eit halvt årsverk med dugnad! Dette har ein kroneverdi på nærare 2 mill. kr. I tillegg til dette kjem styrearbeid både i Ishavsmuseet, Veneforeninga og Polarstar. Og gløym heller ikkje arbeidet med Isflaket og innsatsen til dei trufaste skribentane som år etter år leverer artiklar til bladet.

Enkelte legg ned hundrevis av dugnadstimar kvart år, andre har ikkje høve til å bidra like mykje, men alle er like viktige og alle gjere dei ein fantastisk innsats for Ishavsmuseet og M/S Polarstar. Det hadde vore uråd og drifte både museum og skute utan dugnadsinnsatsen med dei små budsjetta og heller forsiktige tilskota frå det offentlege. Saman er dei alle med på å ta vare på ei fantastisk polarhistorie og formidle denne vidare til komande generasjonar.

Desse karane representerar ein aktiv dugnadsgjeng. Her etter arbeid med å få skipsvraket opp i andre høgda på museet. Fremste rekke frå v. Bernt Brandal, Sindre Moltu Riisøen, Frank Robert Brandal, Ingebjørn Grimstad, Sigvald Brandal, Rolf Garshol og Dag Hareide. Bak frå v. Anders Riise, Webjørn Landmark, Torgeir Hauge, Peter Josvald Brandal, Stian Runne Brandal, Johannes Alme, Sven-Aslak Veiseth og Willy Neset. Foto Beathe Holstad

Denne våren har det vore mykje dugnadsarbeid på Ishavsmuseet. I 4. etasje er det blitt tømt ut, bygd om, og ei heilt ny stor utstilling er under arbeid og vert opna til hausten.

Som De kan lese om i dette bladet er det lagt ned ein fantastisk innsats for å identifisere vrakrestane som den Islandske trålaren «Videy» fann i fjor haust. Dette har også resultert i ny utstilling som opna i mai. Alt gjort på dugnad.

Polarstar har vore to veker på verkstad for 5 års klassing og klargjering til ny sesong. Mannskapet budde om bord heile tida og la ned ein stor innsats. Alt her også på dugnad. For ein fantastisk gjeng!

Polarstar går også ein aktiv sommar i møte med avtalar for cruiseturistar med båtar frå Mein Schiff og Costa som vitjar Ålesund. Desse turane går til Brandal og omvising på Ishavsmuseet.

I denne utgåva av Isflaket tek Bjørne Kvernmo oss med på ein tur til Vestisen i 1984 gjennom ein fyldig artikkel.

Du kan lese meir om funnet av «Brattind» som gjev svar til mange 72 år etter den store katastrofen i Vesterisen i 1952, og du kan lese om utstillingsopning med internasjonal interesse kring dette funnet.

Det har vore mange ishavskjerringar i Brandal, og desse kan du også lese meir om i denne utgåva.

Magnus Sefland skriv om ein av Ishavets glade borgarar, og i spalta Frå arkivet får vi vite meir om kampen om å nå Nordpolen.

Eg ønskjer alle saman ein god sommar! Hugs å legg turen innom eit museum denne sommaren.

Brandal 11.06.2024
Webjørn Landmark
Redaktør

Da bjørnen skulle slipe klørne på slipesteinen til Bjørnnes.

Georg Bjørnnes har 20 års overvintringer på Svalbard, og har mange gode historier om den tiden.

Et år hadde æ en slipestein med mæ da æ dro til Spitsbergen. Det va en slik en som du trør rundt på, akkurat som en spinnerokk. Det gikk bra, men en dag va det en bjørn som fikk se mæ stå å slipe kniven min og ei natt kom han ned for å slipe klora sine på slipesteinen min.

Han hadde vært og gravd etter en frossen kobbe og klørne var blitt ukvass.

- Men bjørn'n var nokka hardhent, før da æ kom ut om morran var slipesteinen min et einaste vrak. Her var gode råd dyre. Det var 20 mil til nærmaste nabo og det e ikkje greitt å klare sæ i ødemarka med ukvass kniv. Æ la haue mett i bløtt og æ brukte tre daga på å finne ei løysing.

Nede i fjæra fant æ en rund stein, æ stappa den i en sekk og dro til fjells. Da æ vel var kommet opp, tok æ steinen ut og lot han trille ned gjenna skråninga. Sjøl sprang æ etter og slipte kniven min mens steinen rulla. Farta blei villare og villare, som du skjønne, og steinen gjorde flere hopp, men æ va nødt til å gjøre det samme, og hoppa i la med steinen.

-For å få kniven min slipt på begge sidan, måtte æ gjøre alt om igjen, men du skjønne, æ va temmelig utkjørt etterpå. Og steinen, den rulla utfor et stup og rett i haue på en bjørn som satt der. Så du skjønne æ blei godt fornøgd med den dagen, kniven fikk æ slipt og attpå tel fikk æ en bjørn.

(Georg Bjørnnes i Nordlys 11.01.1958)

**

Ny maskin

Skipper Hau-Johan på Aarvak var arg på reiaren fordi farta på Aarvak var for lita, dei andre skutene kom fortare fram og tok fangsten for nasa på han. Men no var han lovde ny maskin, sa han, «og då ska' dei ikkje lenger seie: «Sjå, der kjem han Johan! – men dei ska' seie: «Sjå, der for han Johan!»

Innhald

Vestisen 1984	side 4
«Videy» fant «Brattind»	side 24
Utstillingsopning «Brattind»	side 27
Ishavskjerringa	side 31
Ishavets glade borger	side 41
Tuberkulosens omfang	side 44
Stormløpet om Nordpolen	side 47

ISFLAKET

Polarmagasin utgitt av Ishavsmuseet og Ishavsmuseets Venner.

Adresse: Ishavsmuseet, Brandalsvegen 28, 6062 Brandal

Tlf. 95 11 76 44

Redaksjon: Webjørn Landmark, redaktør og oppsett. webjorn@ishavsmuseet.no

Opplag 800. Årskontingent / abonnement kr. 400,- fritt tilsendt. Bedrifter kr. 750,-

www.ishavsmuseet.no

www.facebook.no/aarvak

Forsidefoto: «Hisø» i Vesterisen 1978.

Foto frå Halvar Nilsen

ISSN 1891-9480

Vestisen 1984

Av Bjørne Kvernmo

Økonomien i selfangsten kollapset fra og med 1983, da fangsten av kvitunger av grønlandssel var slutt. EU-landene, som var det største markedet, hadde vedtatt import forbud mot kvitungeskin. Dermed var det økonomiske grunnlaget for selfangst borte. Samtidig økte de årlige kostnadene ved å holde skutene i drift.

skutene, unntatt New-Foundland båtene, var små treskuter bygget for isfarvann. Og selv om kostnadene for å holde i gang drift av disse også økte kraftig utover i sytti-årene og spesielt da oljeprisen gjorde et kraftig hopp i 1973-74, var driftsutgiftene for disse båtene likevel på et helt annet og lavere nivå enn dagens skuter. Og da var også inntekt av fangsten i en heldig sesong ofte nok til at de holdt det gående. Hovedinntekten var fra salget av skinn, der blueback (klappmyssunger) var de mest verdifulle. Men også selspekket hadde en viss verdi. Og kvitunger utgjorde en betydelig verdi, da det var mulig å få et større antall i et heldig

Arnt Angel i Vestisen april 1984. Båten var et nybygg som var satt i drift av Angelsen-rederiet i Tangstad i Lofoten i 1980. Båten var bygget ved Moen Verft i Rørvik området som byggenummer 13. Den er ellers den siste ishavsskute som er bygget i Norge.

Hvis man går tilbake til siste året før tilskuddsordningen trådte i kraft, er vi tilbake i 1982. Da gikk en liten flåte av fartøyer, ca 15 skuter til Vestisen, 4-5 til Østisen og 3 til fangstområdet ved New Foundland. Nesten alle

øyeblikk. Men ALLE skinn hadde en verdi, også voksne dyr. Men selfangstmotstandernes engasjement utover i -70 årene, i form av aksjoner og lønnsomme kampanjer i media, resulterte i at verdien av selskinnene gikk ned og skinn av voksne dyr ble totalt verdiløse.

I dag er de båtene som fremdeles eksisterer mye større enn 70-årenes ishavsskuter bygget av tre, og dermed er kostnadene ved å drive disse på et mye høyere nivå. I tillegg er drift av båt i dag

adskillig mere kostnadskrevende enn det var tidligere. Nye krav til utstyr er innført mens fangsten ved regelendringer er begrenset til et minimum. For eksempel er det kun lov til fangst av unger av grønlandssel etter 10. april. Og da er de fleste på god vei til å bli svartunger, eller i hvert fall kommet i det stadiet som vi kaller lurv eller svartbak. Og klappmyssfangst er totalforbudt.

Etter importforbudet og foran 1983-sesongen, ble det etter forslag fra Selfangstrådet bestemt å holde liv i en viss aktivitet på fangstfeltene, da Vestisen og Østisen, ved hjelp av tilskudd fra staten. Fangsten på New Foundland var slutt etter 1982 sesongen. Håpet var vel at situasjonen etter hvert endret seg til at turene ville gi bedre lønnsomhet. Og det første året, som ble 1983-sesongen, var det to norske båter i Vestisen og et par i Østisen. I Vestisen var daværende Rieber-skuta *Kvitungen* (som seinere etter forlenging og div. ombygging fikk den navnet *Melshorn*) og en til. (?)

Foran 1984-sesongen fikk jeg nyss i at Arnt Angel skulle til Vestisen, og kontaktet rederiet. Og da de manglet skytter og styrmann, fikk jeg jobb, eller «plass», som man sier i denne sammenhengen. Høsten før hadde jeg flyttet til Alta, og bodde i et leid hus i Russeluft, sammen med min samboer, som hadde vokst opp i Alta. Men noen dager før jeg dro til Tromsø for å gå om bord i båten, hadde jeg en uvanlig og merkelig sterk drøm. Jeg husker at jeg slo opp øynene om morgenen og prøvde å få klarhet i hva jeg hadde drømt. Og tankene streifet meg at drømmen var et hint om turen til Vestisen? Jeg hadde drømt at en nær bekjent av meg var død, men at det likevel gikk bra til slutt. Jeg husker at jeg var usikker på om dette var et slags varsel om den forestående turen til Vestisen?

Min første tur dit hadde vært i 1976, med Tromsø båten *Heimen I*. Da var vi til sammen 16 norske båter på feltet, pluss et par russiske. Nesten alle de norske skutene ble tidlig liggende fast, og for noen varte det i ukevis. Fortuna ble skrudd ned i storisen, og som resultat av båtene ikke var i fangst i den viktigst perioden, ble

verdien av den begrensede fangsten et bedrøvelig og minimalt resultat for rederne, og med minstelott på de fleste av besetningene.

Foran 1984 sesongen, i tillegg til Arnt Angel, var også Polarfangst, begge stålskuter, tildelt tilskudd for å gå til Vestisen. De ble i tillegg tildelt hver en liten forskerkvot for fangst, 125 klappmysshunner m blueback og 125 grønlandssel hunner m kvitunge. På voksne hanner av klappmyss var det i praksis fri fangst innenfor totalkvoten. Det samme gjaldt fangst av voksen grønlandssel utenom kastelegrene, såkalt gammelsel fangst.

Polarfangst var tidligere Heimen I (ex Jan Mayen) kjøpt av ishavsskipper Paul Stark i Tromsø. Bildet er fra 1984- turen, og Stark bygget senere om båten til rekestråler, med shelterdekk og 64 tonns ballastkjøl. Båten eksisterer fortsatt under navnet Kvitungen, er bygget om igjen og er i drift i dag med fiske etter snø krabbe. I tillegg til en og annen selfangsttur de siste årene. I 2011, 2012 og 2013, 2018, 2020 og 2022.

Merking av kvitunger og blueback var hovedformålet i 1984-sesongen. Med om bord på Arnt Angel var også veteranen Bjørn Bergflødt fra Havforskningsinstituttet i Bergen, og med Polarfangst var Kjell Arne Fagerheim.

I tiden fra vi kom til isen og frem til orkanen 10. april, ble et sporadisk selkast og et spredt forekomster av klappmyss funnet av båtene.

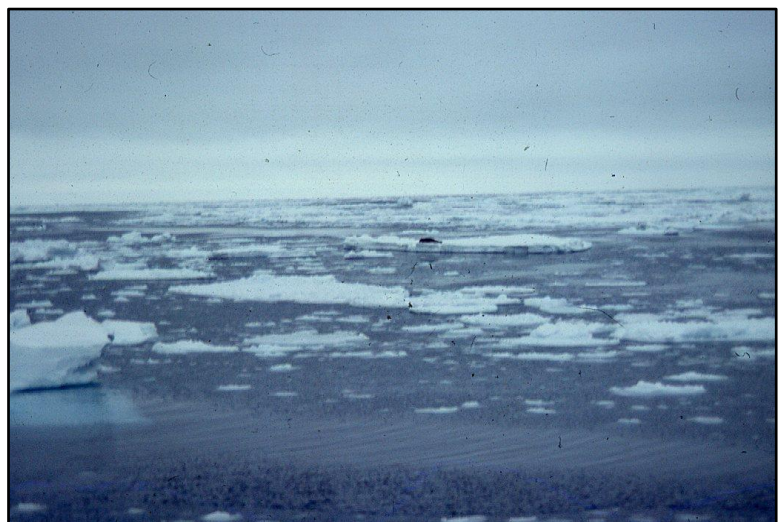

Maskinisten på Arnt Angel til venstre står sammen med forsker Bjørn Bergflødt på baugen.

Polarfangst noe lengere sydvest i isen enn Arnt Angel. Både fangst og merking av selunger fylte dagene. De små forskerkvotene ble omtrent tatt, og fangsten gikk etter hvert over til merking av de ungene av grønlandssel og klappmyss vi fant, samtidig med en ikke ubetydelig fangst av voksne klappmyss hanner, såkalt hettakall. Etter hvert slakket isen utover, og spredt med hettakall, kanskje en eller to var synlig samtidig, men stadig nye dukket opp når vi la milene bak oss nordover inne i iskanten. Jeg minnes at det tok omtrent aldri slutt. Der var bare å kjøre et stykke, og stadig nye dyr dukket opp. På denne tiden var bestanden av klappmyss i Vestisen preget av skeiv beskatning på den måten at det var adskillig flere hanner enn hunner.

Ingen andre båter var i Vestisen denne sesongen, og vi to båtene som var der, var hver for seg, men i praksis alene, selv om man antar at det var en viss radio-kontakt mellom skipperne. Utover første uka i april var det vedvarende nordlig vindretning og dermed kald polarluft i isen og langs iskanten. Og dermed frostrøyk.

Gjennomgang av bildene fra 1984 turen, utløste en del minner selv om det er 40 år siden. Ved henvendelse til statsarkivet etter skipsdagboka, fikk jeg plutselig tilsendt forsker Bjørn Bergflødts dagbok fra turen. Den skulle vise seg å være uhyre interessant. Det som er skrevet der

Ingen andre båter var i Vestisen denne sesongen, og vi to båtene som var der, var hver for seg.

og da, blir alltid det beste. Nøkternt og detaljert beskrev han hver dag, med værforhold, aktivitet, beskrivelse av fangst og merking og posisjoner. Beskrivelsen av denne turen blir både innholdsrik og detaljert takket være hans dagbok.

I 1984 var avgang fra Tromsø søndag 20 mars kl 1000. Etter ei rolig overseiling, traff vi iskanten onsdag 21. i posisjon N 72°42'. Og dagen etter fant vi et område med spredt blueback og noen få voksne dyr sammen med dem. Vi startet umiddelbart merking av bluebackene, og hele 129 dyr ble da merket første dagen. Som fangst ble 21 voksne dyr tatt, derav 9 hunner.

Og fredag 23. mars fikk vi merket 59 blueback. Været denne dagen var øst-nordøst laber bris, lettskyet og minus 1 grad. Også denne dagen så vi spor av isbjørn.

Søndag 25. fant vi et lite område med dyr, en såkalt liten klatt, og fikk 46 voksne og 41 blueback, så var det slutt. Vi hadde nå arbeidet oss sydover, og kommet på N 71°35'. Det var tydelig at vi ikke hadde funnet området hvor hovedkastet av klappmyss lå, bare et sleng av dyr. Og på de fem første dagene hadde vi fått merket 207 blueback. Men fremdeles var de voksne dyrene på isen i området, de ville nok

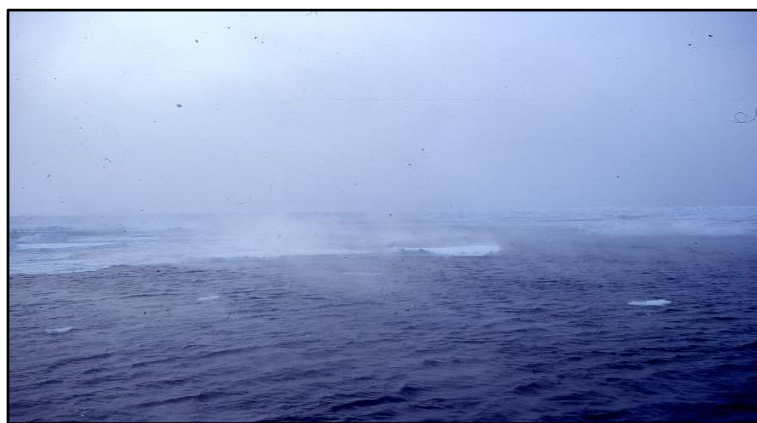
forlate etter hvert. Polarfangst var i iskanten ca 30 n mil på sørsiden av oss. Og tirsdag 27. mars kjørte vi i åpent vann, nordover langs iskanten for å leite i «ny» is, og fikk ingen fangst denne dagen. Kl 21 stoppet vi inne i isen i pos N 72°36'. Polarfangst var nå bare 8 n.mil på sydsiden av oss, de hadde også kjørt nordover denne dagen. Men de hadde sett en enkel kvitunge, kunne det tyde på at vi nærmet oss et område hvor grønlandsselen hadde kastet?

Onsdag 28.03 var vinden ifølge dagboka dreiet og frisket på til nordlig stiv kuling-økende med frostrøyk og 15 minus, senere minus 20 grader. Men fra morgenen av fant vi «et sleng» av kvitunger, ca 4 dager gamle. Men i det kalde været lå svært få av de voksne dyrene oppe på isen. I dagboka står det «merking og fanging utover kvelden, stopp kl 23. Da hadde i vi merket hele 247 kvitunger og tatt et antall av 30 i fangst.

Torsdag 29. var det ifølge dagboka Nordlig frisk bris, frostrøyk og minus 23 grader. «Start kl 0730, men stopp igjen etter en times tid pga været og kulden. Lå i ro til utpå ettermiddagen da gammelselen kom opp til ungene. Fangst og merking utover dagen. Stopp kl 2300.»

Fredag 30. nordlig bris, disig med frostrøyk, lett snø, minus 20 gr. «Starter kl 0730 og fortsetter å fange voksne grønlandsselhunner og en og annen klappmyss utover dagen. Stoppet kl 20 pga dårlig sikt.» Posisjon kl 22 var N71°57'

Lørdag 31 mars 1984 var det ifølge dagboka nordlig stiv kuling, snøfokk og minus 16 grader. «Ikke forhold for fanging eller merking», står det i dagboka.

Søndag 1. april var det fortsatt nordlig, men bare bris, lettskyet og enkelte snøbyger og minus 15 gr.C. «Startet kl 08 på seiling nordover langs kanten. Bra med klappmyss å se langs iskanten,

men de fleste i sjøen. Praktisk talt alle opptrer parvis. Et og annet selpar er også å se.

Merking av forlatt blueback i hele dag. Stopp kl 22.» Dagens fangst var da 18 voksne klappmysshanner, altså hettakaller, 7 hunner og 5 blueback. Og 6 voksne grønlandssel. 41 blueback ble merket denne dagen.

Mandag 2.april Nordøstlig frisk bris, dreierende nord og stort barometerfall. Disig med snøbyger og minus 10 gr. C. En og annen klappmyss på morgenen, og kl 0945 fant vi noen spredte, nykastede kvitunger, og folk på isen for å merke innimellom snøbygene. Økende dønning utover kvelden. Stopp kl 1800. Pos kl 20 N 71°49' W 17°12'

Det var nå godt og vel 14 dager siden vi hadde forlatt Tromsø, og en opptelling over merkingen hittil, viser 258 blueback og 472 kvitunger. Til sammen 730 dyr.

Av fangst hadde vi 85 hettakaller, 83 klappmysshanner, 82 blueback, 125 grønlandsselhunner, 2 hanner og 112 kvitunger. Til sammen 489 dyr.

Tirsdag 3. april Nordlig flau vind, disig, lettskyet og minus 9 gr.C

Vi fortsatte å leite nordover gjennom isen, i strimler og slakk is. I Vestisen var det i disse årene en kjent sak at som følge av skjev beskatning i tidligere sesonger, var antallet klappmysshanner høyere enn antallet hunner. Hver sesong kunne vi oppleve å se flere hanner som holdte til i vannet rundt en enslig hunn som lå ved siden av bluebacken hun hadde født. Og da klappmyssdyrene parrer seg umiddelbart etter at avkommet er diet ferdig, ca etter en uke etter at de er født, var dette hanner som vente på muligheten til å parre seg med hunnen. Og om ettermiddagen den 3. april fant vi «en slump med enslige hettakaller i en odde». Vi fikk 26 stk i tillegg til at vi merket 2 kvitunger og 1 blueback.

«En av mannskapet fikk melding om dødsfall i familien- går mot Jan Mayen i kveld. Hvis vi er der tidsnok, rekker han et fly hjem. Slingring og ståhei.»

Onsdag 4. april nordlig frisk bris utpå dagen. Lett snø. Disig minus 10 gr. C «Snudde tilbake mot isen kl 0700 da det ble klart at vi ikke kunne nå flyet fra Jan Mayen. Traff på is igjen kl 1430 i pos N 71°57' og W 16°34'. Fant spredte kvitunger kl 1600 og merking av noen spredte. En og annen hettakall. Bare opprevet is og strimler. Stopp kl 2130.»

Torsdag 05. april nordlig bris, skyet, disig utpå dagen 6-7 minus gr.C Startet kl 0730 og leitet i alle retninger, men hovedsakelig mot nord. Et sleng av enkelte kvitunger utover formiddagen og noen hettakaller utover ettermiddagen. Isen er etter hvert blitt svært opprevet og består av strimler og slakk is.

Dagens fangs 17 klappmysshanner, tre hunner, 4 blueback. Til sammen har vi nå merket 792 dyr, 262 blueback og 430 kvitunger.

Fredag 06. april. Nordlig laber bris, økende til frisk bris, Disig, 0 gr.C Startet kl 0730 Rotet rundt i strimmelen og fanget noen få hettakaller og noen unger i formiddag. I ettermiddag fant vi

Jeg var kombinert styrmann/skytter, og den beste dagen skjøt jeg over 50 hettakaller.

meget bra forekomster med enkelte hettakaller, enten «overskuddsdyr» fra kastet, eller så kommer de trekkende. Det rare er at (det bare er hanner. Dagens fangst 32 klappmysshanner og 1 blueback, 3 voksne grønlandssel og 28 kvitunger.

Lørdag 7. april. Sørvest laber bris, lettskyet, sol, tilskyende utpå dagen, minus 2. gr.C Start kl 0730. Det «merkverdige» plukket av hettakaller fortsetter. I perioder kan de være ganske sky og vanskelig å få has på. Mange er også å se i sjøen – på trekk nordover. Det kan ha vært en del forandringer i isen og det kan ha dannet seg en odde der hvor vi ligger. Rett nord for oss går kanten rett øst-vest. Stopp kl 2130. Pos 72°41' W14°14'

Dagens fangst 51 voksne klappmysshanner, 1 hunn, 1 blueback og 10 kvitunger

Jeg var kombinert styrmann/skytter, og den beste dagen skjøt jeg over 50 hettakaller. En Remington-boltrifle i kaliber 30-06 med åpne sikter var det beste geværet vi hadde om bord, betydelig kraftigere enn 6,5 Krag-Jørgensen, og egentlig ideell til dette.

Som skytter i mer enn 20 minusgrader var det en ny opplevelse at ved å ta ladegrep i kulden for å ta ut en ladet patron når geværet skulle tømmes, var kulen var fastfrosset i løpet og ble sittende igjen mens selve patronhylsa fulgte med sluttstykket ut av kammeret mens kruttet

drysset, uten kule. Dette skjedde som oftest når man hadde skutt med geværet og satt det fra seg med skudd i kammeret. Og dette skjedde kun med Krag-Jørgensen geværene vi hadde om bord som var ladet med såkalt selfangst-ammunisjon.

Søndag 8. april Sørøst laber bris, dreierende øst og senere sørvest. Snøbyger, disig og dårlig sikt, minus 1 gr.C. Startet kl 0700 og gikk over bukta nord for oss. Traff ny is kl 09 og krysset litt rundt. Fanget noen få hettakaller før vi la oss i ro i 11-tiden pga siktbarheten. Endel hettakaller i sjøen- alle på trekk nordover, og de vi har gått på har for det meste jumpet. Lagt i ro resten av dagen. Pos kl 1400 N72°46' W 14°18'

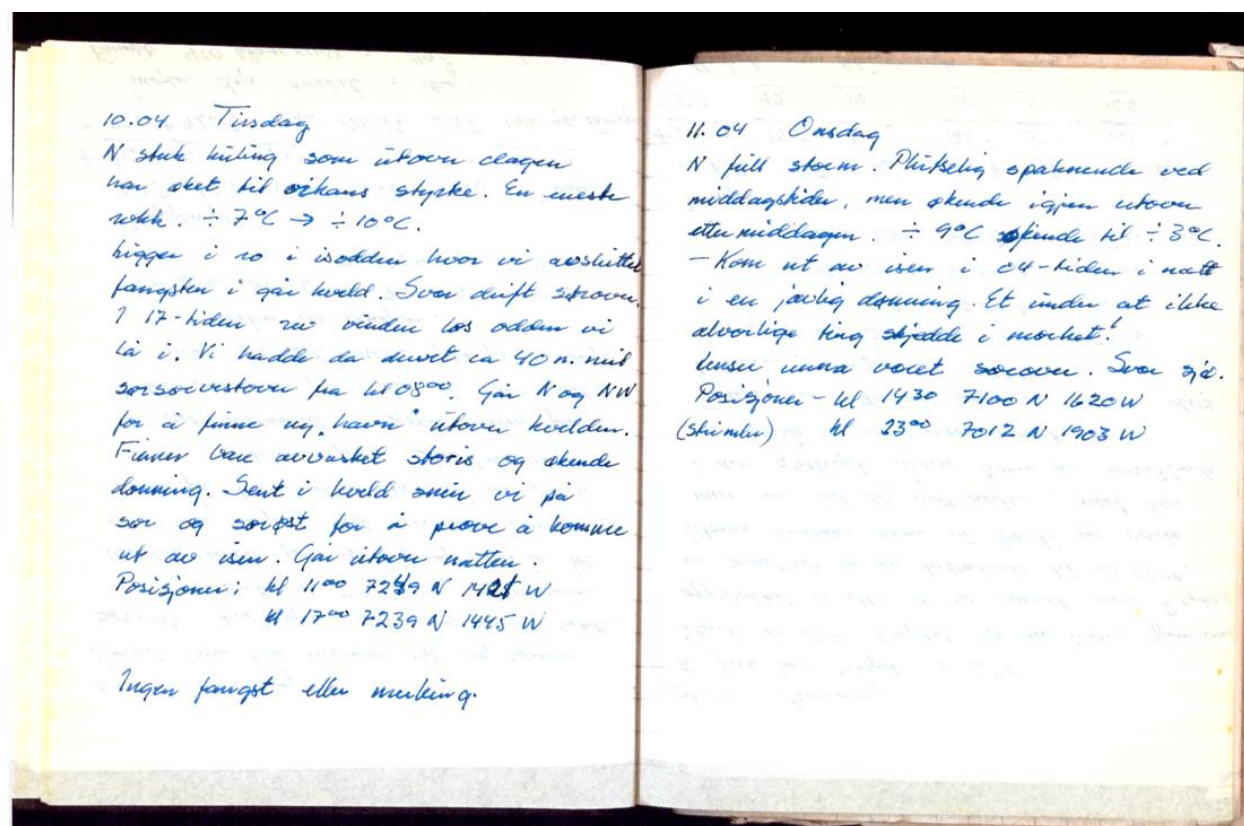
Dagens fangst 8 hettakaller, en klappmysshunn, 1 blueback og 5 kvitunger. Ingen dyr merket i dag. Fangst til sammen 410 klappmyss og 296 grønlandssel.

Mandag 9 april. Nordlig frisk bris, skyet, minus 6 gr.C. Startet kl 0730. Krysset oss nordover gjennom oppslakket is uten å se annet enn 2 klappmyssgris, en svartbak og en hettakall til kl 1800. Utover kvelden kom vi borti en odde med en hel del hettakaller, mest dyr i den østlige delen. Noen få svartbak var også å se- men svært sky. Fangst av hettakall utover dagen dvs kvelden. Stopp kl 2300. Pos N 72°59' W13°35' Dagens fangst 14 hettakaller og 5 lurv.

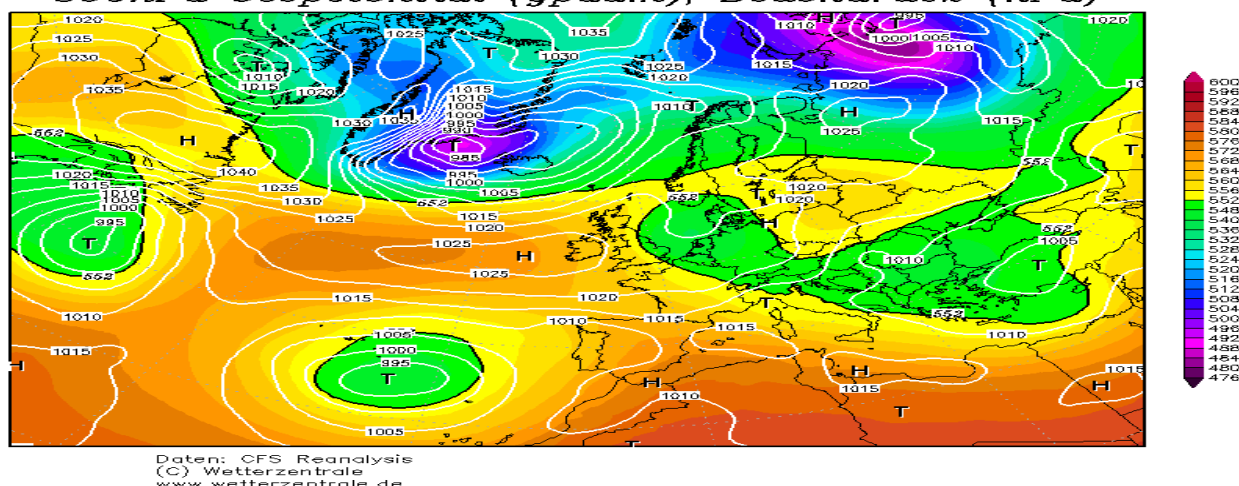
ORKANEN RASER. Å skrive dagbok om bord på en slingrende ishavsskute er ingen enkel sak. Alle som har vært med en av disse skutene ute i storm, vet at alt som er løst, farer veggimellom i slingringen. Samtidig blir interessen for å ta fram boka og skrive, minimal. Man har nok med å holde seg fast. De fleste ligger i køya og blir kastet fra side til side. Likevel har forsker Bjørn Bergflødt klart å notere ned realitetene fra disse dramatiske døgnene. Og at noen sider i boka ikke er fullskrevet, har nok sammenheng med besværligheten ved å skrive i uværet.

Tirsdag 10. april 1984. Nordlig sterk kuling som utover dagen har øket til **orkans** styrke. En eneste rokk. Minus 7 til minus 10 gr.C.

Ligger i ro i isodden hvor vi avsluttet fangsten i går kveld. Svær drift sørover. I 17-tiden rev vinden løs odden vi lå i. Vi hadde da drever ca 40 n.mil sørvestover fra kl 0800. Går nord og nordvest for å finne ny «havn» utover kvelden. Finner bare avvasket stors og økende dønning. Sent i går kveld snur vi på sør og sørvest for å prøve å komme oss ut av isen. Går utover natta.

09APR1984 18Z
500hPa Geopotential (gpdam), Bodendruck (hPa)

Onsdag 11. april. Nordlig full storm. Plutselig spaknende ved middagstider, men økende igjen utover kvelden. Minus 9 gr, økende til minus 3gr.C. Kom ut av isen i 04-tiden i natt i en jævnlig dønning. Et under at ikke alvorlige ting skjedde i mørket. Lenser unna været. Svær sjø. Pos 2300 N 70°12 W 19°03

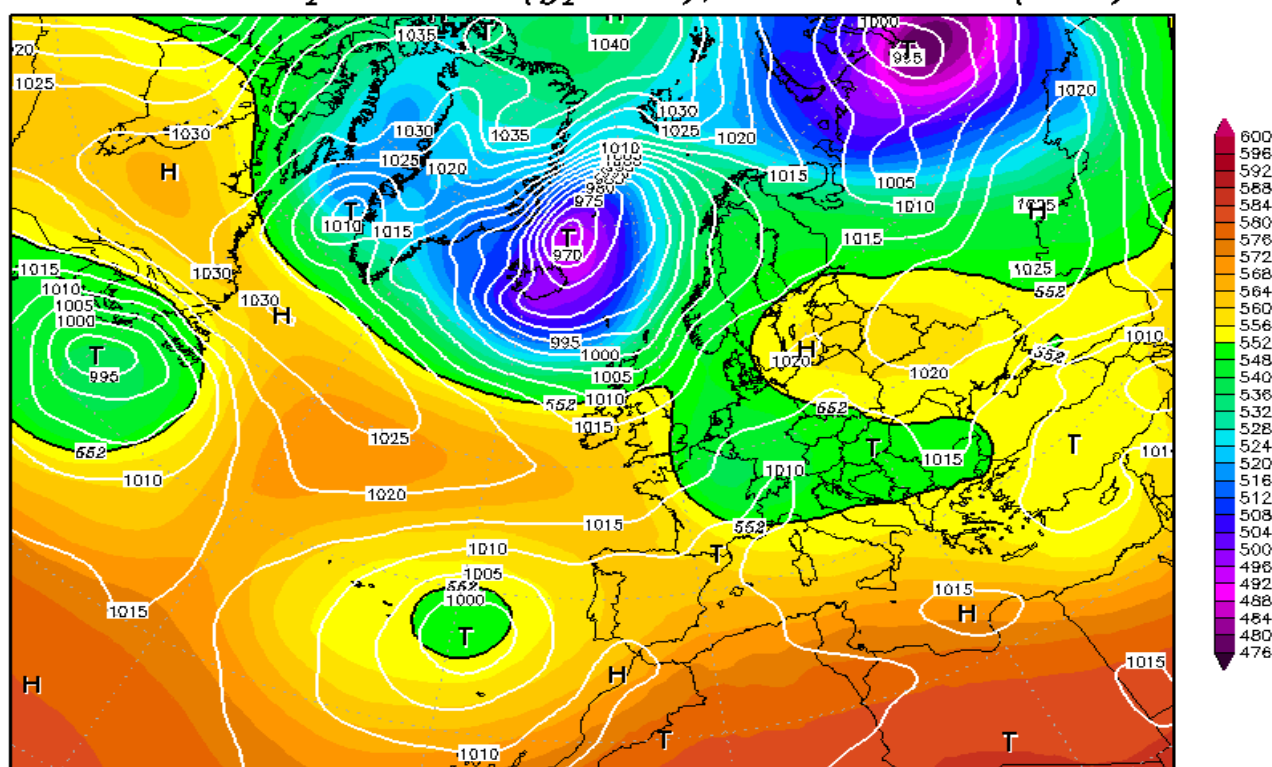
Værsituasjonen over Europa 9. april (lille kartet) og 10. april 1984. Et dypt og kraftig lavtrykk flyttet seg nordaustover fra Danmarkssterdet og resulterte i storm og orkan i Vestisen. Om bord i båtene registrerte man at barometertrykket falt ytterligere, da kaldlufta over innlands isen på

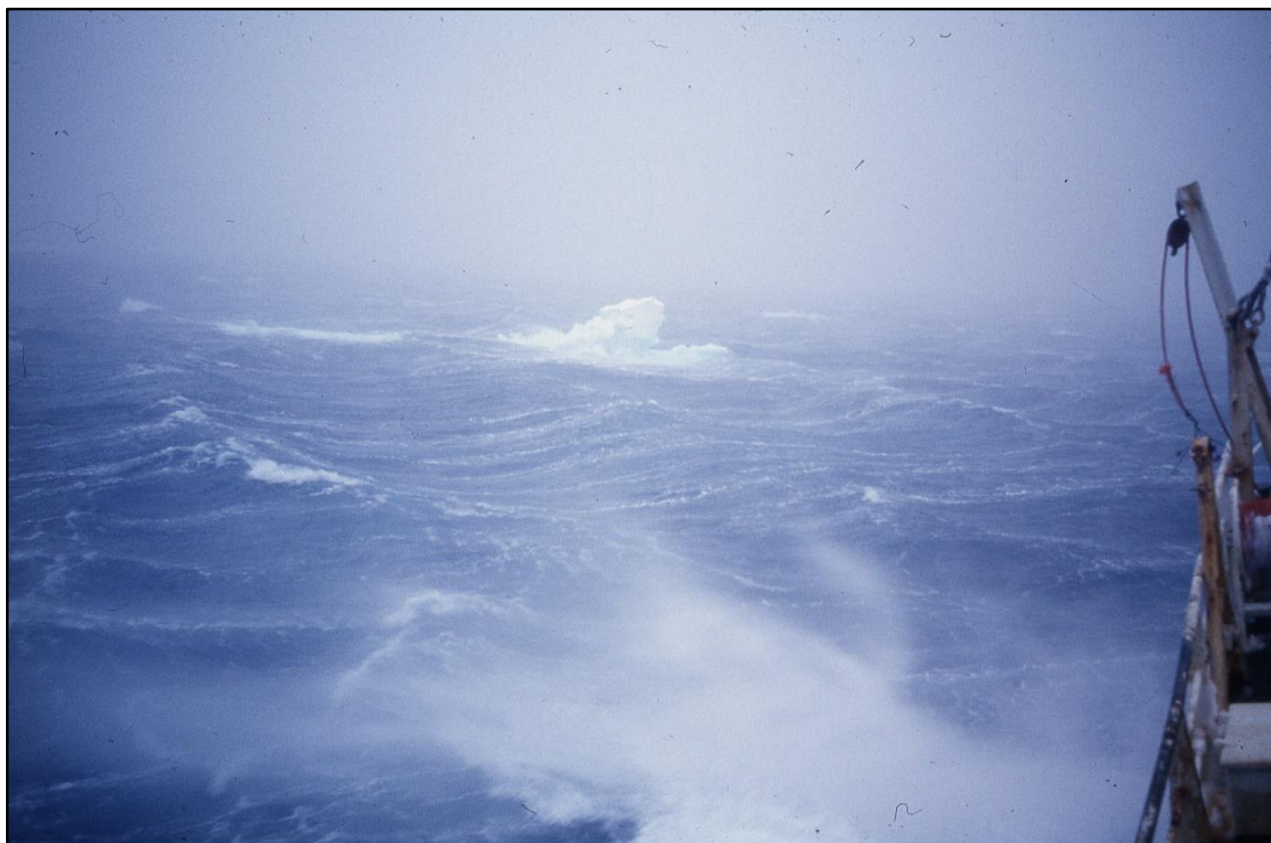
Grønland strømmet sydover og møtte åpent vann utafor iskanten. Den metrologiske forklaringen er vel at den kalde lufta, som minst var minus 30 grader, ble oppvarmet over sjøen, og som jeg antar målte rundt null grader, ble oppvarmet der, og steg opp med ei ufattelig kraft og skapte dermed vakuum og lavt barometertrykk. Og vakuumet fikk ny luft til å strømme til, der også de fysiske krefter fra jordrotasjonen har en finger med i spillet for å bestemme

retningen, og dermed oppsto storm og orkan fra nord og nordaust. På værkartet kan man registrere dette som linjer rundt lavtrykket, der de tetteste linjene gir størst trykkforskjell og gir en indikasjon på den sterkeste vinden i området. Jeg mener at det spesielle med Vestisen, er kombinasjonen av innlandsisen over Grønland med kaldluft, faller sammen med lavtrykksbanene ca fra New-Foundland med kurs nordaustover mot norskekysten. Kaldluft renner som en elv nedover fra det tre tusen meter høye landskapet og utover drivisen. Og der kaldlufta møter åpent vann med høyere temperatur, forsterkes lavtrykket og det oppstår kraftig vind. Som oftest fra nordaust langs iskanten. Som en tommelfingerregel kan man si at der kald og varm luft møtes, blir det bråk. Og jo større temperaturforskjellen lufta har, jo sterkere blir vinden. Kuldepolen over innlandsisen er i metrologisk sammenheng og avstand ikke langt fra åpent vann ved iskanten og utover. Dette er den spesielle situasjonen i Vestisen langs Grønlands kysten. Og jo nærmere kysten man finner åpent vann, jo oftere uvær. Slik er

10APR1984 18Z

500hPa Geopotential (gpdam), Bodendruck (hPa)

Utover dagen den 10. april økte vinden ytterligere.

situasjonen de årene hvor det er lite is, og iskanten ligger nærmest grønlandskysten.

Det som virkelig kan være farlig med iskanten i Vesterisen, er når stormbølgene setter isen i bevegelse. Isen som er frosset til i løpet av vinteren, har ikke rukket å bli så tykk at den er direkte farlig for ishavsskutene. Denne isen er mere fleksibel, og kan noen ganger opptre nærmest som et bølgende teppe på sjøen. Noe annet blir flakene av den flere års gamle isen som kommer drivende med Østgrønlandsstrømmen fra Nordpolbassenget. Den har en tykkelse og tyngde av en helt annen dimensjon, det er når disse isflakene begynner å bevege seg som følge av bølgene og dønningen, at det blir farlig.

Da temperaturen i døgnene i slutten av mars 1984, krøp ned mot 15 minusgrader, begynte frostrøyk å legge seg, spesielt over åpent vann og råkene i isen. Men som dagene gikk, krøp temperaturen ytterligere nedover og passerte 20 minusgrader og det begynte å bli merkbart kjøligere om bord, og da gradestokken nærmet

seg 30 minusgrader og vinden økte på, iset og frøs alle ko-øyene eller ventilene om bord i Arnt Angel til, i form av store ugjennomsiktige isklumper. Om morgenen 10. april økte vinden gradvis og nærmet seg sterk kuling og liten storm, samtidig som det begynte å gå dønning inn gjennom isen.

Utover dagen den 10. april økte vinden ytterligere, og på grunn av den på økende dønningen, valgte skipper Sverre Angelsen å sige lengre innover i isen for å finne avhold. Men det blåste noe svinaktig, sterk storm og orkan. Og med sjødrevs i den kulden iset det på dekk og overalt, styrehusvinduene iset igjen momentant, også de to som var utstyrt med varmetråder. For at skipperen, den så vidt 30 år gamle Sverre Angelsen, skulle se å styre og manøvrere båten inn gjennom isen, måtte i hvert fall en liten del av det ene varmevinduet være gjennomsiktig, og måtte følgelig skrapes kontinuerlig. Utpå ettermiddagen virket det som vi var kommet så langt inn gjennom isen at det var noenlunde dønning smult å oppholde seg med tanke på den kommende natt.

Men isen var store, tunge flak, flere år gammel is blandet med årsis, og store, ubrekte flak med en viss snødybde. Dagslyset svant tidlig hen, både som følge av tiltykningen i stormen, men også av kvelden som nærmet seg. Samtidig økte dønningen på, og det ble etter hvert klart for Sverre at dette var ikke en værende plass for natta. Å prøve å kjøre videre innover i isen for å komme unna dønningen, ble vurdert som både nytteløst, usikkert og risikabelt, alternativet var kun å komme seg ut av isen før det ble helt stupmørkt. Og da startet en seilas utover gjennom våkene i isen med mange usikre faktorer.

Dønningen, som var fra nordøst, økte på voldsomt utover mot åpent vann. Isflakene som kom surfende i unnabakke fikk etter hvert ei skremmende fart, og det ble kun aktuelt å styre mest mulig unna vinden, både for å unngå at et surfende isflak traff skuteside eller rør og propell, samtidig som sjødrefsen i orkanen hele tiden iset til vinduet og gjorde sikten ubrukelig.

Dette medførte at seilasen gjennom isen, uansett ble vanskelig, og Sverre MÅTTE se omgivelsene for å kunne styre, spesielt da han måtte ha såpass pådrag på propellen at skuta skulle ha den nødvendige styrefarten. Men vindpresset, som etter hvert fikk tak og økte farten på skuta, gjorde at farta på skuta ble altfor høy mellom flakene av stål-is. Og mørkt ble det, og etter hvert nesten uråd å avgjøre om de kvite dønning toppene eller brottsjøene, som så vidt kunne skimtes i orkanen, virkelig var brottsjø eller isflak.

Og skremmende høye ble dønningene etter hvert, som åser og skibakker. Det ble en risikabel og skremmende seilas utover kvelden, der lynsnar manøvrering og svingning av skuta var ytterst nødvendig for å unngå kollisjon med de surfende isflakene som ved kollisjon kunne medføre stor fare for lekkasje og annen katastrofal skade på båten. Skipper Sverre beordret alle mann i overlevingsdrakter, og de som ikke var på vakt skulle oppholde seg i messa. Denne ordren ble etter hva jeg husker nesten ikke tatt alvorlig, kanskje visste alle at

ingen hjelp var i nærheten, Polarfangst var en god del mil lengre sør og hadde nok med seg selv. Og lengre sør var også stormen enda sterkere. Om vi hadde måttet forlate skuta, ville selv et kort opphold på isen i overlevingsdrakter i orkan og mellom 20 og 30 kuldegrader være maks av hva som var mulig å overleve. Det var realitetene. Ved å måtte forlate skuta ville vi ikke hatt en sjanse å overleve, vi hadde frosset i hjel i løpet av kort tid. Altfor kort tid til at eventuell assistanse hadde nådd frem.

En gang etter midnatt, om natta til 11. april, passerte vi gjennom en is strimmel, som hadde bestått av solid vinter is og som antagelig de sist kastende grønlandssel hunnene hadde funnet brukbar som kaster-is.

I lyskasteren så vi at nå var hele strimmelen i oppløsning i stordønningen og vi ble vitne til kvitunger som klorte seg fast på solide isflak som brakk i stykker og ble mindre og mindre, vasket over av rasende bølger som skyllet med seg dyrene. Og selungene som ikke var blitt mange dagene gamle og vokst og tilstrekkelig utviklet til å overleve i sjøen, forsvant ned mellom isflakene til den sikre død.

En gang utpå natta var vi kommet ut i åpent vann, men sjøen var som forventet grov, verst var brottsjøene som truet med i løpet av sekunder å slå skuta på tvers av de voldsomme bølgene. Jeg kom på vakt da vi var ute i åpent vann, og hele natta lenset vi unna, det slingret som besatt, med vi holdt oss flytende.

Torsdag 12. april. Nordlig full storm og snøbyger. Minus 7 gr.C. Ligger på været og når det blir for ille, lenser vi unna. Har nok med å holde oss fast. Litt ising. Pos kl 1200 N69°10'W18°09' Polarfangst ligger på været helt nede på N 67°, og har samme elendigheta som oss.

Jeg mener å huske at vi var ca 80 n.mil nord av Langanes på Island, før vi kunne snu skuta. Og det skjedde andre dagen etter at vi forlot isen.

Fredag 13 april. Nordlig sterk kuling, snøbyger og minus 4 gr.C. Ligger fortsatt å bakke på været utafor iskanten. En del løsrevne strimler har dempet sjøen litt, så vi siger med meget sakte fart nordover. Vind og sjø har revet ned og fjernet to mottakerantennner på rorhustaket. Har sett noen få blueback inne på strimlene som har rekt forbi oss, men merking er ikke til å tenke på. Pos kl 1400 N70°05'W18°42'

Lørdag 14. april. Nordlig liten til stiv kuling. Minus 4 gr.C. En del løsrevne strimler har dempet sjøen noe, slik at vi har beveget oss sakte i N og NØ-lig retning. Fikk reparert antenne og banket is i dag- ellers lite nytt. Luta lei av å ligge ute i havet i stamping og slingring. Pos kl 0800 N 71°08'W 17°43'

Polarfangst har observert (ikke fanget) kvitunge, merke nr D 5588, som vi merket 2. april i posisjon N71°51'W17°10'. Dyret ble observert i dag i pos. N 67°49'W 22°40', altså en drift SSW i løpet av 12 døgn på ca 265 n.mil.

Søndag 15. april. N-lig frisk bris. Skyet med snøbyger, minus 4 gr.C. Betydelig demping av sjøen utover morgentimene i dag. Skar oss inn i en oppslakket, liten odde kl 0730, og så gammel-sel på isen umiddelbart. Dyrene var samlet i små hold, 10-15 dyr i hvert hold med mange hundre meter mellom. En hel del sel i sjøen. Skyting fra skuta- og resultatet deretter. Noen få svartbak/svartunger i samme område. Pos kl 1700 N72°18'W 17°27'

Og da vi omsider begynte å komme inn i iskanten igjen, var alt blitt forandret til det ugjenkjennelige, og de første dagene var det overhodet ikke liv å se. I uværet ble også kortbølge antennen som var plassert på styrehustaket ødelagt. Og inntil vi fikk reparert antennen provisorisk, og dette tok flere dager, var vi uten den viktige forbindelsen med de erfarne karene hjemme på Tangstad i Lofoten hvor båten tilhørte, ishavsveteranene Arvid og Odd Angelsen. Far og onkel til skipper Sverre.

Bjørn Bergflødt sittende på dekket

For en nervepirrende og strevsom økt skippern måtte gjennom i det voldsomme uværet om kvelden 10. april og natta til 11. april 1984. Alt sto og falt på en mann, forholdsvis unge skipper Sverre Angelsen. Kun han selv hadde trening nok og tilstrekkelig kjennskap til den nye båten til å handtere den risikable seilasen gjennom stordønning og seilende og surfende storflak og annen is mens orkanen herjet i svarte natta. En ytterst anstrengende og risikabel oppgave, som krevde full konsentrasjon og manøvrering i timevis utover kvelden og natta for å ta båten trygt ut i åpent vann. Selv om det blåste orkan, var åpent vann likevel mye tryggere enn knallhard polarbaks i stordønning. Og dette måtte han gjennom etter en lang dag i styrehuset mens stormen raste. Han måtte jo ha blitt sliten etter hvert i timene som gikk, og dermed økte faren for å ta en usikker avgjørelse som kunne falle uheldig ut. Tilbake i Tromsø etter turen sa skipper Sverre Angelsen på en stillferdig måte, men i dypeste alvor: - Det var ikke dyktighet som berga oss, men flaks.

Bjørn Bergflødt sittende på dekket (baugen) av Arnt Angel i mars/april 1984. Denne mannen var mer enn en forsker, og ble etter hvert i mer eller mindre grad oppfattet som et begrep blant fangstfolk. Nesten som en selvfølge deltok han ofte i selve fangsten, og selfangerne om bord hjalp han med forskningsoppgavene, som innsamling av kjeffer o.l. Alle kjente Bergflødt, eller «Bergen» som han ble kalt. Absolutt

båtvant var han, og fra midten av -60 årene og utover var han med på utallige fangstturer. Jeg fikk etter hvert inntrykk av at han hadde vært med alle ishavsskutene på alle fangstfelt. For eksempel I 1973 var jeg førstereis med Norvarg og kom om bord i Tromsø før vi gikk til New Foundland. Det samme gjorde også Bergflødt. På fangstfeltet lærte jeg å flå en sel, og Bergflødt var den som var kyndig læremester. Om sommeren, juli og halve august i -73, ble jeg som fangstmann med Fortuna til Nordisen, dvs isen i Svalbard området. Formålet var fangst av storkobbe, noe vi delvis lyktes med, særlig på fjordene i Hinlopen området. En annen båt, Aarvak, var også på fangst i Nordisen, og da båtene møttes og slo av en prat og vel så det, hvem andre enn Bergflødt dukket opp på Aarvak, han var med der. Aarvak var da tilhørende i Balsfjord.

De av skytterne og fangstfolkene ombord i fangstskutene som hadde mest erfaring og satt inne med store kunnskaper om dyrelivet i Arktiske områder, ble på turene til isen snart interessante samtalepartnere for Bergflødt. Som 1.skytter Harald Pedersen på Norvarg. Han var fra Skarsfjord på Ringvassøya litt nord av Tromsø. Og fra like etter krigen og frem til 1990 årene, hadde han erfaring fra fangstturer både til Danmarksstredet, Vestisen og New Foundland. Og Østisen. Av alle de mennesker jeg har blitt kjent med opp gjennom livet, er han den som er

blitt selve symbolet på en mann med fotografisk hukommelse.

Det vanlige på en selfangsttur, spesielt i Vestisen, er at en hel del tid og flere dager går til leting etter dyr, venting på bedre forhold, eller rett og slett bakking på uvær. Dagene går, og på direkte vis er man allerede inne i «gamet» eller miljøet på en helt annen måte enn hjemme. Man har de «rette» folkene rundt seg og alle er stort sett uthvilt og husker detaljer og fornemmer konklusjoner som man ellers ikke ville fått frem hjemme. Og i samtaler i messa på ishavsskutene dukket det frem kunnskaper som Bergflødt sugde til seg, og med bakgrunn fra sin studietid, forsto han på en kløktig måte sammenhenger og logiske forklaringer. Bergflødt hadde studert i København, og faget var marin biologi. Dette var en forsker som ikke bare levde i sin teoretiske forsker verden, dette skjønnte man snart på en instinktiv måte, og dermed vekket tillit hos mange av menneskene. Dog ikke av alle. Men denne tilliten var likevel grunnlaget for at han fikk tilgang til eller det kom frem opplysninger og detaljer som ellers ville blitt borte. Noe nesten magisk skjedde når Bergflødt lyttet. Den logiske sammenhengen demret frem, og man skjønnte hva som er rett.

For eksempel var det inntil da, en gjengs oppfatning i forskermiljøene var at klappmyssdyrene som hadde hårfelling legrer i Danmarksstredet om sommeren, var de samme dyrene som det ble drevet fangst på i Vestisen i mars og april. Altså i fangstområdet som ca er et par-tre hundre nautiske mil nordaustover langs iskanten. De av fangstfolk, skyttere og spesielt skippere som hadde oppfatning om dette, mente hardnakket at de klappmyssdyrene som var å finne i Danmarks stredet om sommeren, ikke tilhørte samme bestand som det ble drevet fangst på om vinteren i Vestisen. Med bakgrunn i normale fangstturer i Vestisen, og samtidig erfaring fra sommerfangst i Danmarksstredet, hadde de grunnlag for å mene at dette var to forskjellige bestander, der den ene måtte tilhørte bestanden av klappmyss som var å finne på isen ved Fronten av New Foundland om vinteren. I

hvert fall ikke i Vestisen. Selve utseende på dyrene stemte ikke, dette var helt andre dyr, og dette var noe det ble snakket om, og den gjengse oppfatningen var at disse dyrene kunne ikke kunne ha kaste legrer i Vestisen.

Denne teorien fikk grobunn hos Bergflødt, noe som han tok med seg til Havforskningsinstituttet. Og for å finne ut av dette, og mot alle odds, ble det omsider frigjort midler til merking av blueback på New-Foundlandsfeltet. Så helt i slutten av 1960-årene da han var med Norvarg på en vanlig fangsttur, ble det gjennomført at båten ble leid en dag eller to til merking av blueback. Først og fremst av Bergflødt selv, men også fangstfolkene som var om bord ble engasjert i merkingen av dyrene. Og det økonomiske utkommet for båten en sånn merkedag, gikk ut på det samme som båten ville tjent en dag i ordinær fangst av blueback. Og for at dyrene ikke skulle bli tatt i fangst av andre båter, ble det sprayet gulmaling i en synbar flekk eller kors på ryggen av dyret. Spraybokser var medbragt fra fastlandet og ble tatt med på isen.

Og om sommeren like etter kom det plutselig melding fra Østkysten av Grønland. I Angmagsalikfjorden hadde en lokal, grønlandsk fangstmann skutt en ung klappmyss, en såkalt klappmyssgris, som var blitt merket på New Foundland, på den samme turen som Bergflødt var med Norvarg, skulle det vise seg. Denne meldingen kom sommeren 1972, men man manglet noe mer som kunne styrke teorien. Men allerede i 1974 ble Fortuna leiet inn for sommerfangst i Danmarksstredet. Formålet var hovedsakelig å finne dyr i fangsten som var merket av Norvarg ved Fronten av New Foundland. Og da de kom i fangst og det etter hvert ble skutt flere merkede dyr, var dermed teorien til fangstfolkene bevist. Det var ingen tvil lengre, og vidt jeg husker, ble denne turen også den gang nevnt i avisene, muligens i Nordlys, under overskriften «Forskningsturen som var lønnsom.» I tillegg til forskningsverdien, utgjorde den økonomiske verdien av klappmyss skinnene og spekket en viss verdi

som hadde gått til å dekke utgiftene til turen og vel så det.

Men dette var oppsiktsvekkende saker i forskningsmiljøene, og gamle, fastlåste teorier måtte forkastes og tingene sees på nye måter. Flere nye spørsmål meldte seg, og det mest markerte var hvor hadde de dyrene som var å finne i Vestisen om vinteren, hårfellingslegrer om sommeren? Det var det ingen som visste, men Bergflødt var en av de som mente at om sommeren måtte man leite videre nordover i isen langs Grønlandskysten. Etter hvert skulle det vise seg at det stemte.

Fra 1974-turen med Fortuna på sommerfangst/forskning i Danmarksstredet finnes det sikkert en del info fra de som var med og lever enda. Men skipper Paul Stark fra Tromsø er i dag gått bort, det samme er Torger Øritsland og Bjørn Bergflødt fra Havforskningsinstituttet.

Bergflødt fortalte selv at i løpet av denne turen gjorde de strandhogg i Angmagssalik. Tilfeldigvis var det konfirmasjonshelg der akkurat da, og eneste plassen det var samlet en del folk, var i det lokalet hvor konfirmasjonen foregikk. Dit havnet gjengen fra Fortuna som var i land, og det endte med at Bergflødt, som jo etter sin studietid i Danmark jo behersket dansk,

etter hvert høstet applaus for en populær tale for konfirmanten.

Men tilbake til Bjørn Bergflødts dagbok fra 1984-turen med Arnt Angel.

Mandag 16 april. Varierende NO-NW laber bris. Skyet og disig. Minus 7-10 gr.C. Krysset oss ut og inn gjennom slakk-is og småodder i nordlig retning. Noe gammelsel å se i sjøen, mest som enkelt dyr. En selvøe på ca 150 dyr kl 1100 på trekk i nordvestlig retning, ellers noen få spredte svartunger og noen enkel gris i farvannet. Selungene må antagelig ha vært kastet (født) adskillig lengre på nordvest, for denne isen har ikke lagt ute i kanten og vasket. Polarfangst passerte oss på veg nordover. Posisjon kl 0800 N72°08'W18°05'Dagens fangst 7 grønlandsselunger.

Tirsdag 17 april. NNØ laber bris, skyet og disig. Lette snøbyger, minus 7 gr.C.

Har fortsatt i nord og nordøstlig retning for å kikke etter gammelsel- men kanskje først og fremst for å finne brukbare isforhold. En eller mindre rett kant med avvaskede flak. I hele dag har det vært sett en og annen grønlandssel i sjøen. Stopp kl 1600 i en liten fin odde med brukbar is – avventer meldingene over iskant fra

Jan Mayen radio. Posisjon kl 1600 N 73°27'W
16°47' Ingen fangst.

Onsdag 18 april. Flau nordlig vind, dreierende ØSØ og økende til frisk bris. Snøbyger, minus 7 gr.C. Leitet litt rundt i den lille odden vi lå i i natt uten å se livstegn. Fortsatte langs kanten i NØ-lig retning. Stopp i 14-tiden utfot kanten og har lagt på drift resten av dagen. Mulig er det noen dager for tidlig å satse så bastant på gammelselen? Jeg er i hvert fall av den oppfatningen. Posisjon kl 2300 N74°00' W15°35' Ingen fangst.

Torsdag 19 april (Skjærtorsdag) N-lig laber bris, dreierende NØ, siden NW og økende til liten kuling utover kvelden. Minus 3 gr. Synkende til minus 10 gr.C om kvelden. Snøtjukke. Gått noen mil SW langs kanten, Rett kant og avvaskede knallharde flak og dønning. Har lagt og drevet mesteparten av dagen – ingenting gjort bortsett fra å likvidere et par svartunger. Siger NØ utover kvelden og natten. Posisjon kl 2000 N 73°47'W 16°18' Fangst 2 grønlandsselunger.

Fredag 20. april. (Langfredag). N-lig stiv til sterk kuling, stormkast. Snøtjukke minus 12 gr.C. Har lagt på drift i en odde i hele dag. Det har ikke vært sikt eller vær til å foreta leiting etter sel. Beveget oss noe vest og nord utover dagen for å ikke drive ut i åpent hav. Ligger sammen med Polarfangst. Posisjon kl 1700 N73°24' W 16°58' Ingen fangst.

Lørdag 21 april. NW bris, dreierende w og økende til frisk bris. Minus 5 gr.C. Start kl 0800 og leiting i NØ-lig retning gjennom slakk is. Så noen få hettakaller på morgenkvisten, men samtlige jumpet. Polarfangst fant noen selhold på ettermiddagen i pos N 73°52'W15°18'.

I nærheten fant vi noen enkle hold, men så mye sel i sjøen. Leitet oss østover i en fin odde utover kvelden. <posisjon kl 2200 N73°54'14 38'. Fangst 7 grønlandssel.

Etter at vi kom til isen igjen, ble det klart at det eneste form for fangst vi kunne regne med, var fangst av voksen grønlandssel. Alle dyrene var forsvunnet i vannet mens stormen raste, og da

I fangstbåten fra venstre: Tore Østteig, Gudmund Stafne, Frank Hargaut og Bjørn Bergflødt.

været klarnet opp og sola kom frem, startet vi leiting etter flokker av voksen grønlandssel som kunne ha lagt seg opp på isen. Og etter noen dagers leting, begynte vi å finne dyr på isen. Det samme gjorde Polarfangst, og en periode var vi i samme området. Og etter noen dager i litt fangst, virket det som om gjengen der om bord var dyktigere på gammelhundfangst enn oss. Enten var de mere erfarne, eller var årsaken at de bare hadde flaks. Men skulle det bli dreis på gammelhundfangsten, ble fangstbåtene satt på vannet. Polarfangst hadde i hvert fall en adskillig større fangstbåt enn oss, maskinisten på Polarfangst var fangstleder og hadde vært på selfangst utallige turer, fikk man høre. Sin første tur hadde han i 1952. Rett og slett en durkdreven gammelhundfanger.

Søndag 22 april. NW laber bris, deriende SW og spaknende. Start kl 0730 og i gammelsel kl 0900. Bare fullstendig utoverrevet is, med store flak med sel hold – opp til 50-60 dyr i holdet. Båtfangst men vanskelig å komme på skikkelig skuddhold. Mistet mange dyr på grunn av løse iskanter. Ellers var det få av hunner å se – faktisk bare to stk. 3 merkede dyr ble fanget, en saddler og to brunsel. (Se journal) I enkelte hold var opp til halvparten av dyrene brunsel. Posisjon kl 2200 N73°45'W14 4 15'. Dagens fangst 169 gammelsel. Fra før 147. Til sammen 316 gammelsel.

Mandag 23 april. NW laber bris, lettskyet, solgløtt, minus 6 gr.C. Etter platting av gårsdagen fangst har vi leitet noen mil vestover. Fant sel i slakk-isen i ni-tiden. Noen dyr gikk fortsatt opp, men mesteparten var å se i sjøen. Lå i ro til kl 1130 før vi satte ut båten. Samfangst med Polarfangst. Etter noen timer hadde vi klart å «døde» 84 dyr. Gikk noen mil nordover og traff på ny sel i 17-tiden inne i storbaksen. Dyrene var svært sky- mye skrik, lite ull. Nok et merket dyr ble fanget i dag. Posisjon kl 2200 N 73°40'W 14°57'. Dagsfangst 98 gammelsel. Store, feite sadlere, ca ¼ brunsel. Ingen har startet hårfellingen.

Tirsdag 24. april. NW laber bris, lettskyet, solgløtt minus 7 gr.C. Start kl 0800 og leiting i vestlig retning. Utover dagen har isen slakket enormt utover alt hav og har dannet flere fine strimler og odder, I 14-tiden fant vi enkle sel i en strimle og så en del dyr i sjøen. I 17-tiden kom vi borti klattvis med sel, dvs store hold men langt mellom dem. Dyrene hadde valgt stor polarbakse a'la Danmarksstredet og var svært sky. Stopp kl 2200 i åpent farvann øst for strimmelen hvor vi fanget. Pos kl 2200 N73°49'W13°17'Dagens fangst 69 gammelsel.

Onsdag 25 april. SSO laber bris og lett snø. Økende til liten kuling utpå dagen. Skyet, 0 gr.C.

Har leitet oss nord og nordøst i dag. Fine forhold men forferdelig is, grov og stor med svære isfjøtter. Som i går fant vi klattvis med sel også i dag. Det er enkeltflak som det kan ligge nærmere hundre sel på, men det er langt mellom dem. På grunn av økende vind, sky og spredte hold, ble ikke fangstbåten satt ut. Vi skjøt i stedet fra skuta, og skremte ned 95%. Bakker på økende sørlig sjø. Pos kl 16 N74°16'W12°09'. Dagens fangst 47 gammelsel.

Torsdag 26. april. SW frisk bris, dreierende NW utpå dagen. Disig, oppklarnende, 0 gr.C. Utover morgentimene «bakket» vi på tung dønning, men etter vinden dreiet, la dønningen seg og vi leitet oss sørover langs kanten. Etter et par timer dreide vi på nord og nordvest – mye bra is og fine strimler, men ingen sel. Polarfangst har leitet seg nordover uten å finne noe i dag. De har sett noen selvøer som trakk nordover. Vi har bare sett et og annet enkeltdyr. Pos kl 2000 N73°54'W12°47'. Ingen fangst i dag.

Fredag 27 april. NO laber bris, lettskyet, pent vær, minus 4 gr.C. Startet kl 0730 og leiting

langs strimler og odder i til dels fin is. Mye av isen har likevel store isfötter og opptærte groper ved vannlinjen, slik at hvis den setter sammen er det ikke fremkommelig med fangstbåt eller til fots. – Polarfangst fant sel på $N74^{\circ}47'W08^{\circ}48'$ i formiddag. Etter den opplysningen har vi i hovedsak beveget oss NO-over og til kvelden satte vi bere kurs mot dem. Går mot Polarfangst utover kvelden og natten. Pos kl 2230 $N74^{\circ}27'09''W09^{\circ}25'$ Dagens fangs 2 klappmyssunner og 1 gammelsel.

Lørdag 28. april NO frisk bris. Snøbyger minus 6 gr.C. Dårlig sikt. Ligger i ro ved strimmelen med sel på. Har avventet situasjonen og håpet på bedre vær (sikt) og mindre dønning. Ingenting har bedret seg, bortsett fra at mer og mer sel legger seg opp. I 20 - tiden satte vi ut fangstbåten og samfangst med Polarfangst. Aldeles jævlige forhold med avvasket polarbakse og dønning. Holdte på å knuse både båter og folk og mistet mange skutte dyr pga dønningen. Fikk jollet de siste dyrene inn kl 2400. De værste gammelselvroholdene jeg har vært med på. Posisjon kl 0800 $N74^{\circ}45'W09^{\circ}04'$ Dagens fangst 81 gammelsel.

Søndag 29 april. NW bris. Lettskyet minus 5 gr.C. Leitet vest og nordvest utover formiddagen. Bra forhold men ingenting å se. Gjør sjøklart og setter kurs kl 1200. Underveis Vesterisen- Tromsø. Posisjon kl 1200 $N74^{\circ}52'W10^{\circ}29'$

Total fangst: Klappmyss hanner 238, Klappmyssunner 94, Blueback 94, Voksne grønlandssel hunner (i kast) 128, grønlandssel unger 178, hårfellende sel 612. Totalt antall dyr 1284. Merket 806 unger.

Mandag 30. april SO laber bris. Skyet. Underveis Vesterisen-Tromsø.

Tirsdag 01. april OSO laber bris. Disig og skyet. Underveis Vesterisen- Tromsø

Onsdag 02. april. O-lig flau vind, Klart. Smul sjø.

Underveis Vesterisen-Tromsø. Ankomst Tromsø kl 0400. Pakker og gjør klart til catering. Fikk ikke flybillett før 4. mai. Bor om bord.

2. mai ankom vi Tromsø og losset, eller «leverte» skinnene, som fangstfolk sier, ved Rieber Skinn sitt anlegg i Tromsdalen. Den andre båten som var i Vestisen dette året, Ms Polarfangst, kom inn til Tromsø et par dager

etter Arnt Angel, og jeg husker jeg tok på meg ansvaret for å videreføre en beskjed til forskeren om bord, Kjell Arne Fagerheim, med spørsmål om han kunne ta hand om utstyret og prøvene i form av noe kolli som var forlatt av Bergflødt

SELFANGST		1984.00		
VARIGHET	ANTALL DØGN	50.00		
	ANT DYR	PRIS	VRAKING	SUM
INNTEKTER				
BLUEBACK	93.00	90.00	0.70	5844.00
HETTAKALL	337.00	160.00	0.79	42807.50
KLAPPMYS	0.00	0.00	0.00	0.00
KVITUNGER	121.00	50.00	0.86	5227.00
SVARTUNGER	67.00	55.00	0.54	2003.75
SEL	612.00	90.00	0.80	44128.75
SPEKK	44196.00	1.25		55245.00
TILSKUDD/SPEKK	44196.00	0.00		0.00
FANGSTVERDI	0.00	0.00		0.00
TILSKUDD				654124.00
MERKING				222382.00
SALG PENISER				0.00
Sum innt.	1230.00			1031762.00
=====				
FELLESUTGIFTER				
SPEKKING			8376.00	
PROD. AVG			5389.00	
HYRE. SKYTTER 1			4359.37	
HYRE SKYTTER 2			3993.03	
HYRE STUERT			3170.62	
PENSJ. STUERT			530.00	
AMMUNISJON			15890.00	
ANTIGUL			1537.50	
SALT, EMBALLASJE			1500.00	
TELEFON, ADM			7500.00	
AVG. SELFONDET			1230.00	
ASS. FANGST			1489.00	
ASS. FORBRUKSUTSTYR			1350.00	
ASS. EFFEKTER			2560.00	
PREMIE OPPL			400.00	
FLYLETNING			0.00	
SUM UTG.			59274.52	
=====				
DELINGSFANGST			972487.48	
AND. MANNSKAP			346448.66	
ANT. MANN			9.50	
LOTT			36468.28	
=====				
KOSTREGN	NORØ	33374.46		
KOMSKOMPENSASJON		7316.00		
=====				
NETTO KOSTREGN		26064.46		
=====				
KOSTREGN. PR MANN		2606.45		
=====				

som allerede var dradd hjem. Og da vi sto inne på lageret på Rieber kaia og så på kolliene som var lagt igjen, kom den korte og lakoniske kommentaren hans: «Typisk Bergflødt».

Etter lossing gikk Arnt Angel direkte fra Tromsø til Tangstad i Lofoten og jeg reiste hjem til Alta. Og ca 25. mai passerte Arnt Angel

Tromsø igjen, på tur nordover og rigget om til reketråling. I fryseriet om bord befant seg fortsatt et par hundre kilo frosset kjøtt av klappmyssdyr, hovedsakelig hettakall. Jeg kjørte til Tromsø med bil og henger, fikk losset det frosne kjøttet på hengeren og kjørte hjem til Alta for salg. Og i Alta, og spesielt i Rafsbotn,

våknet gamle ishavsfarere til liv, her var det en sjeldenhet som selkjøtt å få.

Ifølge avregningen til Arne Angel, fikk vi til sammen 612 voksne sel, derav var 128 hunner tatt i begynnelsen av turen i forbindelse med forskningskvoten.

Fem mann (med meg) skulle gå igjen i ishavsmiljøet i årene fremover.

Skipper Sverre Angelsen

I dag fiskebåtreder, da maskinassistent Tore Østteig

Forsker Bjørn Bergflødt

Fangstmann Raimo Pentikainen

De andre om bord var:

Fangstmann Frank Hargaut, Måsøy

Fangstmann Gudmund Stafne, Måsøy

Fangstmann fra Vesterålen. Ulf .

Kokk Norsk/tyisk

Maskinist fra Lofoten?

AASEN

BIL-DEMONTERING AS

- BRUKTE OG NYE DELER
- OFF.GODKJ.VRAKMOTTAK
- NYE DEKK OG FELGER

☎ 700 37 900

www.aasenbil.com

Det var ishavsskuta «Brattind» av Tromsø, «Videy» fant.

Tverrfagleg samarbeid løyste gåta om vraket på Island.

- At ein no har funne vraket av ei av 1952- skutene, er kort og godt ein sensasjon, seier dagleg leiar ved Ishavsmuseet Aarvak, Webjørn Landmark.

Ishavsskuta Brattind

Det var mellom 2. – 6. april i 1952 at fem skuter frå Troms og Sunnmøre forsvann sporlaust under ein orkan i Vesterisen. Frå Troms: «Brattind» med 14 mann, «Ringsel» med 14 mann og «Vårglimt» med 16 mann. Frå Sunnmøre: «Buskø» med 20 mann og «Pels» med 14 mann. Skip og fly leita i lang tid, utan å gjere funn som kunne kaste lys over katastrofen. 71 år etter gjorde den islandske trålar «Videy» eit vrakfunn. Dette syner seg å vere ishavsskuta «Brattind».

Dagleg leiar ved Ishavsmuseet Aarvak, Webjørn Landmark, kallar funnet av «Brattind» ein sensasjon, og er svært tilfreds med at funnet har kome til Ishavsmuseet Aarvak.

- Det er eit svært sjeldan funn, og at det syner seg å vere frå 1952 katastrofen, er svært gripande, seier Landmark, og legg til:

- Etter 71 år er dette første funnet frå dei fem skutene som forsvann då. Dette er langt meir enn

Delar av vrakfunnet om bord i fisketrålar «Videy»

eit vrakfunn, det gir etterlatne eit svar, og vil stå som eit varig minne over katastrofen i 1952.

Johannes Alme er den som har vore tettast på arbeidet med å finne svar på kva skute det var. Han uttalte etter vrakfunnet hausten 2023 at det kunne vere frå 1952. Etter å ha studert mykje dei siste månadane synast han det var godt å endeleg få svar.

- Svaret er ei stadfesting på det vi hadde funne og trudde, seier Alme, som er klar på at denne gåta aldri hadde vorte løyst utan godt tverrfagleg samarbeid å ulike fagmiljø.

Han forklarar at funnet syner at mannskapet klarte å snu «Brattind», og sløra truleg eit par døgn før skuta gjekk ned.

- Då stadfestinga på årringsdatering frå dendrokronolog Andreas Kirchhefer kom, vart det sterke følelsar, også tårer. Det var endeleg, det var ikkje berre eit vrak. Det var eit funn av ei skute med 14 mann, som har kjempa for livet i fleire døgn. Ein kamp som er uråd for oss å skjønne, seier Alme.

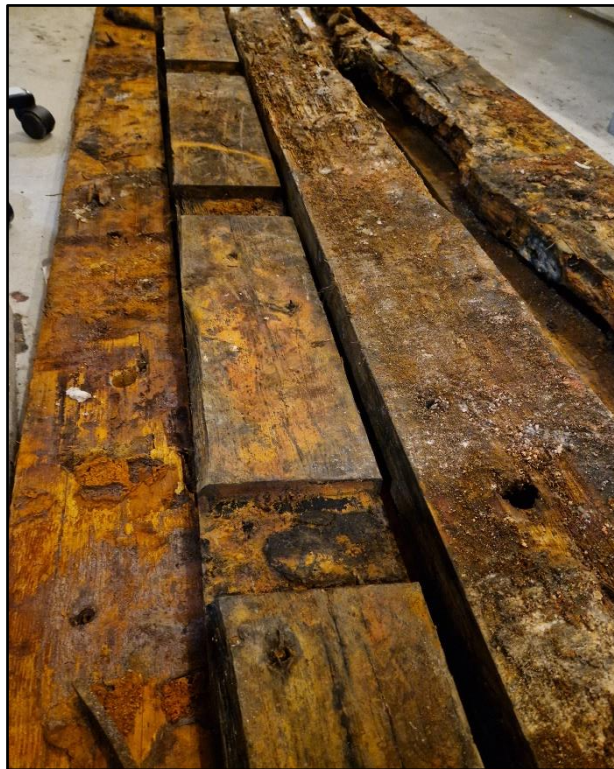
Omfattande identifiseringsprosess

Vraket av «Brattind» vart funne tidleg i oktober 2023. Sidan har vrakdelane ved god hjelp frå reiarlaget, islandske styresmakter og økonomisk bidrag frå G C Rieber Fondene, kome til Ishavsmuseet Aarvak på Brandal. Med funnet på plass, gjekk arbeidet med å identifisere skuta inn i ein ny fase. Saman med Fartøyvernsenteret i Hardanger – Morten Hesthammer og Sarah Galberg Sjøgreen, vart kvar bit undersøkt, og det gav svært nyttig informasjon. Her må nemnast:

Morten Hesthammer frå Hardanger Fartyvernsenter studerer vrakrestar.

- Der var trefiberplater (huntonit) – som ikkje vart produsert før etter 1932.
- I funnet var der ishud, hudplankar, spant, garneringsplankar, bjelkar, stikkbjelkar, og kravell under lasteluka. Av dette kunne vi slå fast at luka var 1,7 x 2,4 meter. Med å legge saman dei ulike delane kunne vi slå fast at skuta si breidde ved luka var ca. 6,04 meter (inkl. ishud)

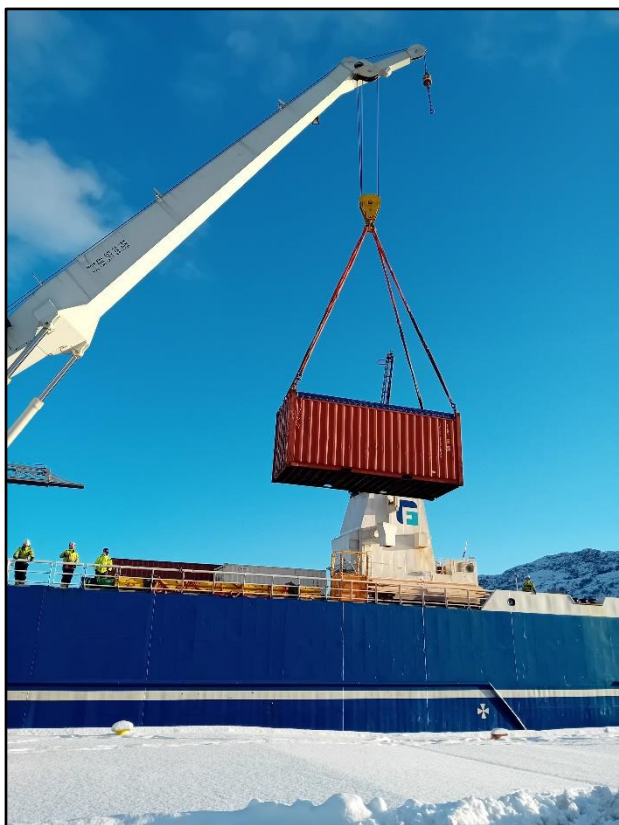
Hudplanke med spor etter røstjarna var med på å gi svar.

- Det vart funne ein ishudplanke av eik, med fire utsparingar for røstjern. (Feste for riggstag.)
- Furu og byggemetode indikerte norsk / vestland bygd skute. (Ref.Fartøyvernsenteret)

Med den informasjonen, vart forlis etter 1932 med skutebredde kring 6 meter på ny gått gjennom. Dei mest aktuelle var dei tre minste skutene frå 1952.

Heilt sidan funnet vart kjend, har Ishavsmuseet arbeida for å finne konstruksjonsteikningar(slik skutene var i 1952) for alle dei fem skutene som forsvann i 1952. Dette har ein ikkje lykkast med.

- «Pels» var bygd om i Noreg, og litt smalare enn funnet. (Kjenningsbreidd 19,7 Engelske fot og tidelar = 6,005m.)
- Ishavsskuta «Brattind» låg saman med ishavsskuta «Arild» morgonen 4. april. I Sjøforklaringa var det sagt at «Brattind» truleg forliste den 4. april. Dette er også nemnt i intervju med andre frå «Arild».

Vrakdelane kom i februar i container frå Island.

Kjenningsbredda til skuta var lik funnet. (19,8 Engelske fot og tidelar = 6,035 m)

- «Ringsel» var sagt å vere så godt som lasta då orkanen i 1952 kom. Kjenningsbredda på skuta er litt større enn funnet. (20,1 Engelske fot, og tidelar = 6,126 m).
- Av dei tre skutene var det berre «Brattind» som hadde fire røstjern. Bredda på skuta og fire røstjern, peika mot «Brattind». Utsegnene frå «Arild» skapte tvil.

Kort tid etter besøket frå fartøyvernsenteret vart ti ulike materialprøver sendt til dendrokronolog Andreas Kirchhefer for årringsdatering. Dette i eit forsøk på å bestemme material, vekstområde, alder og høgstår. Etter ei tid fekk han fleire treff som gav meining. Tre av prøvene av furu synte at treet hadde vakse i området «Vest- eller Sørlandet», med høgstår vinterhalvåret 1890/91. Eikestokken med dei fire utspringane vart høgdt vinterhalvåret 1951/52. Vidare var der to treff på gran, høgdt tidlegast 1924/25, og etter 1940. Med funn i 1951/52, er alle tidlegare forlis utelukka.

Vrakdelane vart plasserte i lukka container for ozon-behandling før utstilling. Foto Dag Hareide

På grunnlag av dei fysiske funna, saman med høgstår, kan vi slå fast at vraket er ishavsskuta «Brattind».

Det mykje omtalte rattet vart truleg montert i samband med ombygginga i 51/52, og skuta forliste på første turen. Då gir det meining at ingen har drege kjensel på rattet.

Staden der vraket vart funne er gravplassen til 14 norske selfangarar.

Ishavsmuseet Aarvak vil opne utstillinga av funnet måndag 27. mai. I den samanheng vil museet orientere vidare om funnet.

Kort om «Brattind»:

Bygd i Strandebarne i 1891. Heitte tidlegare m.a. «August Jakobsen». Teken over av tyskarane i 1940. Skuta vart sletta i merkeregisteret i 1946. I 1951 vart skuta teken over av Erling Corn Pettersen med fleire frå fiendtleg eigedom. Skuta vart bygd om og forsterka på Danielsen slipp og båtbyggeri på Finnsnes i 1951/52, og sto klar til Vesterisen i 1952. Skuta hadde fått utfallande stemn, men beholdt kutterhekken. Lengda var 70,7 fot lang, 19,8 for brei og 8,3 fot djup. Motor var 100 hk. Brt: 88,08, Nrt 33,67.

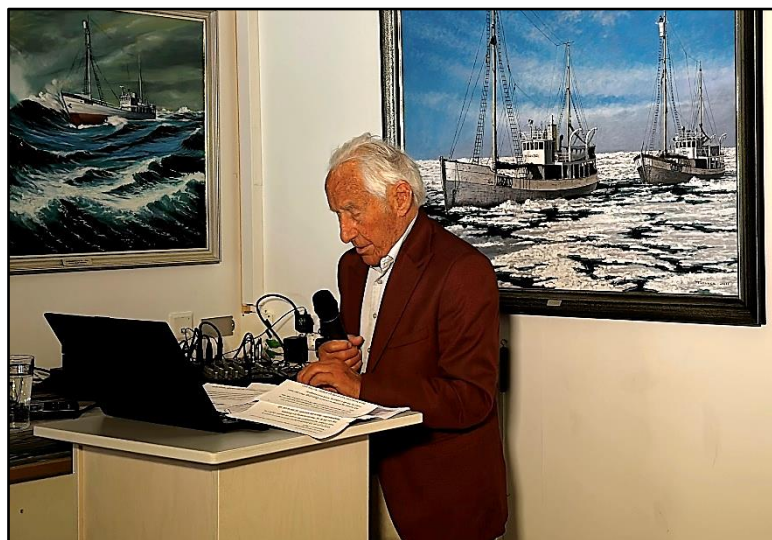
Utstillingsopning med internasjonal interesse

Den Islandske trålar «Videy» fekk delar av eit skipsvrak i trålen i fjor haust. Dette synte seg å vere restar av ishavsskuta «Brattind» som kom vekk i orkanen over Vesterisen i 1952. Det har tidlegare ikkje vore funne spor etter dei fem skutene som kom vekk i orkanen, før no. Den 27. mai vart utstillinga av vrakrestane etter «Brattind» opna ved Ishavsmuseet, til ein nær fullsett foredragssal.

Det var i byrjinga av oktober 2023 at Ishavsmuseet fekk telefon frå den Islandske trålar som kunne fortelje om kva dei hadde funne. Spørsmålet var om dette kunne vere av interesse for Ishavsmuseet. Etter å ha mottatt foto av gjenstandar frå trålar var Ishavsmuseet snare til å melde interesse til å overtake funnet. Vrakdelane kom opp midt mellom Island og Grønland.

Etter eit godt samarbeid med reiarlag og Islandske myndigheiter, som naturleg var eigar av slike funn, vart vrakdelane donerte til Ishavsmuseet av kulturmyndigheitene på Island. Vrakdelane kom til Brandal 5. februar i år, og der i frå har det vore lagt ned eit stort arbeid frå Ishavsmuseet, i samarbeid med Hardanger Fartyversenter og dendrokronolog Andreas Kirchhefer for å identifisere funnet. For museet har det vore Johannes Alme som har leia dette omfattande arbeidet.

Tidleg vart det gjort funn av Huntonit i vrakdelane. Dette vart ikkje produsert før i 1932, og dermed kunne ein utelukke alle skuteforlis før dette, fortalte Johannes Alme, som hadde ei grundig utgreiing av katastrofen i 1952 og arbeidet fram til identifisering og utstillingsopning til dei mange frammøtte på Ishavsmuseet.

Christian Rieber fortalte gripande om korleis han hugsar katastrofen i 1952.

Dendrokronologen fann så funn av tremateriale frå 1890/91 som var byggjeåret til «Brattind» og frå 1950/51 då «Brattind» gjekk gjennom ei omfattande igjen oppbygging. Då var det ikkje lenger tvil om kva skute det var.

Besøk frå nord

Det var mange inviterte gjestar til Ishavsmuseet til utstillingsopninga. Ei av desse var historikar Lill Karin Elvestad frå Balsfjord, som representerte Balsfjord kommune. 21 av dei 79 som kom vekk i 1952 var frå Balsfjord. To av desse var med «Brattind».

– Dette er ei hending som sit i Balsfjordbygda framleis. På nokre av gardane vart alle mannfolka borte, sa Elvestad, som no er i ferd med å skrive historia til Balsfjord gjennom dei siste 100 år.

-Fangstnæringa si største katastrofe

Christian Rieber og sonen Paul Christian var blant dei inviterte til utstillingsopninga. Christian var 26 år gamal og ansvarleg for ishavsskutene til G.C. Rieber i 1952. Ishavsskuta deira, «Ringsel», var ei av dei som kom vekk. Christian kom på talarstolen og fortalte gripande om desse dramatiske dagane i førstninga på april 1952.

Christian var i påskefjellet då den dramatiske meldinga kom frå Vesterisen. Han fekk låne telefon i eit kraftverk i nærleiken for oppdateringar, og han hugsar enno klart skipper

Karl J. Brandal sine gjentakende rop i radioen etter dei fem skutene:

«- Hallo «Pels», hallo «Buskø», hallo «Brattind», hallo «Ringsel», hallo «Vårglimt», «Flemsøy» kallar. - Eg er bekymra for dokke. Ver snille og svar meg på radioen så sant dokke kan. Viss antenna er blåsen vekk, så bruk telegrafnøkkelen og set radioen på full styrke, og eg skal lytte etter tre lange gjentatt med eit kvart minutt mellomrom. Over».

Christian Rieber, som kalla ulykka i 1952 for fangstnæringa si største katastrofe, slo også fast at dette var ei næring som framleis kunne ha vore nyttig, viss det ikkje var for grov uforstand.

Rieber sette umåteleg stor pris på arbeidet som vert gjort ved Ishavsmuseet for å ta vare på å formidle norsk selfangst si historie.

-Utstillinga av vrakrestane var ein svært viktig del av dokumentasjonen av selfangstnæringa.

Dette sa ordførar i Hareid Bernt Brandal, som også nytta høvet til å takke styremaktene på Island og skipper og mannskap på «Videy», som ikkje kasta vrakdelane over bord.

– Denne utstillinga er med på å markere Ishavsmuseet Aarvak sin viktige posisjon som museum og dokumentasjonssenter, både nasjonalt og internasjonalt, sa ordføraren.

Helsingar

Ingen av dei inviterte frå Tromsø hadde høve til å ta turen til Brandal denne dagen, men Willy Nasset las opp denne helsinga frå Arktisk Foreining:

Arktisk Foreining i Tromsø vil med dette få rette ei takk for invitasjonen til å delta på opninga av utstillinga av vrakrestar frå ishavsskuta «Brattind». Me sette stor pris på invitasjonen, og skulle gjerne vore til stades på denne merkedagen, særleg sidan «Brattind» hadde heimehamn i Tromsø, men dessverre let det seg ikkje gjere.

Me vil samstundes få ynskja dykk lukke til med opninga av denne viktige utstillinga. Likesom

ishavsfangst bind historiske bånd mellom Sunnmøre og Tromsø/Balsfjord, så deler me også felles skjebne gjennom alle dei forlis som opp gjennom tida har råka arbeidet på Ishavet. Ikkje minst gjeld dette tapet av dei 5 skutene som gjekk ned i april 1952, der 78 mann kom bort. Framleis er dette ei hending som vert hugsa både i Tromsø og i Balsfjord, der tre av skutene hadde heimehamn.

At vrakrestar frå «Brattind» no er funne er ei viktig påminning om ei næring av stor historisk betydning, og om kva både mannskap og pårørende ofra for at næringa skulle få den betydning den fekk. Ishavsfangsten gav levebrød til så mange, både i sør og i nord.

Me håpar at funnet óg kan vere med å gje ny kunnskap om kva som skjedde dei skjebnesvangre aprildagane i 1952. Det vil vere av stor verdi for dei etterlatne etter mannskapa på både «Brattind» og dei andre skutene.

Hjarteleg til lukke med utstillinga!

Styret for Arktisk Forening v/ Siv Kathrine Stark (leiar)

Stortingets 1. visepresident Svein Harberg helsar

Kjære alle ansatte, frivillige, bidragsytere og ikke minst ildsjeler rundt Ishavsmuseet Aarvak. Gratulerer med nok en milepæl i museets historie! Den formidable innsatsen etter at dere hørte om funnet av vrakrester er unik, og tydeliggjør det engasjementet dere har for å fortelle alle deler av ishavshistorien. At vrakdelene ble tatt vare på og overlatt til dere understreker også hvilken sentral posisjon dere har fått både nasjonalt og internasjonalt i historie-fortellingen om ishavet. Det viser tillit til arbeidet dere gjør, og dere har fulgt opp og vist dere tilliten verdig!

Funnet av vrakrestene og utstillingen dere nå åpner er imidlertid ikke bare et spennende funn for museet. Funnet er en bekreftelse på det som hendte i 1952, og gir også et viktig svar som vil bety mye for mange som mistet sine eller på andre måter var involvert.

Arne Moldskred klipper snora og opnar utstillinga. Tv. Ordførar Bernt Brandal og th. Christian Rieber. Foto Larisa Parkhomenko

Takk for arbeidet dere gjør! Jeg håper og tror riktig mange besøkere dere for å se denne og de andre spennende utstillingene.

Jeg er stolt av Ishavsmuseet Aarvak og det dere har fått til!

Willy Nasset bar også fram helsingar frå ambassadør Cecilie Willoch på Island, og fylkesordførar Anders Riise som blant anna sa at Ishavsmuseet no fortener større merksemd frå nasjonale styremakter.

På talarstolen kom også Are Opdahl, islandsk konsul i Ålesund. Han understreka at banda mellom Island og Noreg er sterke. søskenbarnet til far hans, Trygve Græsdal, var ein av dei som omkom på «Pels». Han hadde kone og eitt barn heime – og nummer to var på veg.

Takka for invitasjonen gjorde også ordførar i Herøy, Tine Storøy. – Dette har vore ein god historietime og eg takkar alle eldsjelene som har stått på for å finne svar om katastrofen i Vesterisen i 1952, sa ho.

Styrar Webjørn Landmark, som leia seansen, takka så Islandske styremakter, reiarlaget og skipper på «Videy» og til sist Rieber Fondene som har gjort det mogleg å hente vrakdelane til Brandal.

14 raude roser for dei som kom vekk. Foto Steffen Kvalsund

Landmark inviterte så alle dei frammøtte til snorklipping og utstillingsopning. Det var Arne Moldskred som fekk stå for sjølve snorklippinga, godt hjelpa av Christian Rieber og ordførar Bernt Brandal.

I 1952 var Arne Moldskred 17 år og fangstmann på ishavsskuta «Polarsel» som var att i Vesterisen for å leite etter dei sakna skutene. 72 år etter fekk Arne for første gang sett noko frå skutene.

Vrakrestar etter «Brattind» i Ishavsmuseet.

Franzefoss

FRANZEFOSS GJENVINNING AS

Avfallshandtering – Totale løsninger

- Containrarar
- Farleg avfall
- Jern, metaller og EE-avfall
- Tankreingjering

Vi er sertifisert i henhold til
NS-EN ISO 9001 og NS-EN ISO 14001.

Franzefoss Gjenvinning AS

6060 HAREID
Tlf. 70 03 94 00
www.franzefoss.no

Ishavskjerringa

Av Webjørn Landmark

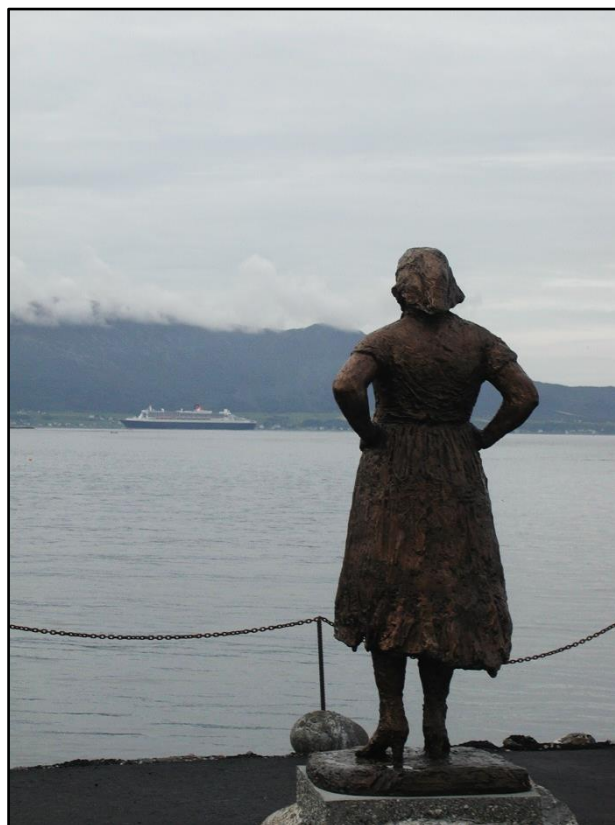
Så lenge det har vore drive fiske og fangst langs kysten vår er det mennene som har stått i fokus og vore dei som har drive dette fiske, og seinare ishavsfangsten. Forlisa var mange, og mange menn kom ikkje attende til sine kjære. Norsk selfangst si historie er full av dramatiske skildringar om forlis i kamp med drivisen. Denne historia er det skrive mykje om.

Men om ho som alltid sat igjen heime når mannen og ofte både ein og fleire søner reiste på ishavet er det mindre skrive. Som regel byrja sønene deira på denne farefulle seglasen så snart dei hadde fått prestehanda på seg.

Ishavskjerringa og fiskarkonene hadde ansvaret for heimegard med krøter, sauer, slotten og ofte ein stor barneflokk. Mange hadde også foreldre og svigerforeldre å ta seg av, slik vanleg var den tida. Ho rodde også småsjøen for å spe på husholdinga, og tok seg arbeid med sildesalting på sjøbuene i bygdene. I sesong kunne du finne Ishavskjerringa i arbeid med tromling og behandling av selskinn.

Dei tenkte sjølvsgagt på faren med å sende mann og son på ishavet. Dei som var med fortalde ikkje så mykje om dramatikken når dei var heime. Det var best ikkje å skape uro. Som regel gjekk det bra, men meir enn ein gong har både far og son kome vekk på same skute. I små bygdesamfunn som i Brandal var det ikkje forhold til jordbruk. Det var havet og seinare ishavet som var arbeidsplassen.

Det var sterke, sjølvstendige kvinnfolk som sat att heime, med store barneflokkar, som heldt styr på det meste medan mennene var på ishavet. Dei som var ute hadde ikkje radio første tida som kunne melde ifrå heim om korleis stoda var. Ho som sat heime viste ingen ting frå dei gjekk

Ishavskjerringa speidar etter skuta.

ut kring neset og til skuta kom siglande inn mot fagre heimestrender igjen. Der sto ho, ute på yste neset og speida etter skuta når den var ventande heim. Fann seg liksom eit ærend ut dit. Ofte bytte nabokonene på å finne seg slike ærend ut på neset. Var flagget på heil eller halv stang tru? Ofte kom dei ikkje i det heile tatt. Skuteforlisa var mange og dramatiske. Dei største katastrofane var i 1917 då sju skuter forliste, seks i isen og den sjuande på veg til Grønland. 87 mann kom vekk. Den andre var så seint som i 1952 då det kom vekk fem skuter med 78 mann. 48 koner med 98 umyndige born sat igjen heime utan sin forsørgjar.

44 av dei sakna i 1952 var frå Troms, 34 var frå Sunnmøre. Det vart satt i gang pengeinnsamling for dei etterletne. Allereie 14. mai var summen komen opp i 600.000,- kr. Direktør Kristoffer Aamot ved Oslo kommunale kinematografar med delte at dei kommunale filmbyrå hadde sagt seg villig til å gi speleinntektene på sine filmar til Selfangerhjelpa på ein bestemt dag. Teatersjefane i Oslo fylgde opp med å gi 50 orkesterplassar frå kvart teater. Norsk

Rikskringkasting gav inntektene frå to ynsjekonsertar til same formål. 15. mai var det motorsykkelstevne på Dælenenga i Oslo. Det kom 5422 betalande, og heile inntekta gjekk til Selfangarhjelpa. I august var det kome inn 2,4 mill. kroner som dei etterlatne kunne søke støtte frå. Langt i frå alle desse innsamla midlar vart delte ut.

Dette var i 1952. Men tilbake i 1917 var det inga støtteordningar. Skutene hadde ikkje radio, og dei skutene som kom vekk vart ikkje meldt sakna før langt ut på sommaren. Først i august vart det sendt skuter på leiting. Då var det truleg fleire månadar sidan dei forsvann. Likevel, det vart funne to fangstbåtar og ei heil skipsside etter denne ulykka.

Skal tru kva ho følte på Ishavskjerringa som gjekk heime og venta. Alle skutene seig mot land. Kvar var deira skute tru? Dei burde vere komne heim for lenge sidan. Likeins var det med mange av dei andre forlisa der mannskap kom vekk, eller menn var sakna og omkome på andre måtar. Dei viste lite. Men når tida nærma seg for at skutene var ventande heim, fann dei seg stadige ærend ut på berga og kika utover havet, speida etter skuta, og var spente på kor høgt flagget hang.

Dei hadde berre håpet å halde seg fast i.

Vi har mange gangar skrive «Skuter av tre – mannskap av jarn», vi kan med godt samvit føye på «Skuter av tre og kvinner av stål». Denne historia kunne vore henta frå mange bygder langs kysten vår. Dei fekk inga medalje dei som sat heime og venta, men vart nærast gløymde.

I Brandal ville Oleif Eiken gjere noko med dette, og tok initiativet til å starte eit arbeid for å reise eit monument over dei «kvinnene av stål» som venta heime. Ishavskjerringa vart avduka av Oleif sjølv ved Ishavsmuseet i 2005. Oleif vaks opp i ishavsbygda Brandal der kvardagen kvar vår var prega av at mennene gjorde klart for å gå i isen.

Ishavskjerringa skal minne oss alle, både i dag og i framtida, om deira store innsats og ansvar

Komiteen som jooba fram statuen av Ishavskjerringa. Fv Jens Peder Brandal, initiativtakar Oleif Eiken, Oddfrid Brandal Kleppe og Einar Holm.

for barneflokk, besteforeldre og heimegard. Medan mennene kjempa sin kamp mot naturkreftene på ishavet for å ha eit levebrød og i mange tilfelle aldri kom heim.

Eg vil her ta for meg eit par av dei Ishavskjerringane i Brandal som måtte gjennom meir enn dei fleste.

Dei to er Gurine Liavåg og Emma Brandal. Det var ikkje tilfeldig at gutane deira heitte «Gurina-gutane» og «Emma-gutane». Begge vart tidleg enker, havet tok mennene deira, begge miste skutene sine, begge vart sitjande att med barn som skulle ha mat og klede. Begge sleit og streva for seg og sine på ein måte som ville vere utenkeleg i dag.

Gurine Mur Liavåg

Fyrst fortel vi om Gurine, eller Mura-Gurina, som ho til dagleg vart nemnd.

Gurine var fødd 25. november 1879, og døde 16. juli 1963. Foreldra hennar var Elisa Petersdtr. Korsnes, syster til Ole P. Brandal (Leit) og Elias Grimstad. (klokkar-Elias). Far hennar var Peter Johannesson Saudebø, som kjøpte Muren. Der vaks Gurine opp i lag med to systre og seks brør. Faren var som alle andre den tid, bankfiskar og småbrukar. Han brukte sjøen, og Lisa og borna dreiv garden. Alle seks brørne vart ishavsfolk.

Johannes, ein av brørne, skildrar henne om lag slik; «Gurine var middels høg, hadde mørkt krulla hår, små spel-levande auge, rett i ryggen og snar i snuen. I seksten-sytten årsalderen var der ingen som kunne måle seg med henne på dansegolvnet når fela eller trekkspelet let».

Men lagnaden ville ikkje at livet hennar skulle bli ein dans på roser, enno om det såg sværande lyst ut i første omgang. Tjueto år gamal vart ho gift med Severin Eliasson Liavåg frå Gåsneset i Hjørungavåg. Han var fødd 1. april 1879 og drukna 13. mai 1909.

År 1900 finn vi Severin Liavåg (i Brandal sa ein alltid «Han Gåsnes») på eit bilde av mannskapet på «Minna». Der er han nemnd som fyrsteskyttar. Det var i 1898 at «Minna» fyrste gongen var i isen. Då hadde dei skyttarar frå Troms. Severin må såleis vere ein av dei aller første ishavsskyttarane frå Sunnmøre. I 1908 fekk han nybygd skuta «Floren» saman med kjøpmann Koppernæs i Ålesund. Skuta var 57,1 fot og var ei av dei første spesialbygde ishavsskutene. Frå 1904 til 1907 eigde han saman med nokre andre storskøyta «Avance» som forliste ved Island i 1907.

Jau, alt såg lyst ut for Gurine. Nytt hus bygde dei i Brandal på eigedommen til far hennar i 1904. Same året vart Einar, eldste guten fødd. Peter kom eit par år seinare. Huset var etter si tid, stort og vakkert. Der var endåtil hage med stakitt i kring.

Men så: I 1908 reiste Severin til Grønland for å overvintre saman med Peder, bror til Gurine, og to av syskenborna hennar. Tida gjekk, eit heilt år, ein hadde korkje post eller radio den tid.

Sommaren 1909 kom «Floren» siglande inn med land med flagget på halv stang. Severin og syskenbarnet til Gurine gjekk gjennom isen den 13. mai då dei skulle hente ein isbjørn dei hadde skote. Det er sagt at den dagen «Floren» kom heim med flagget på halv stang, vart den spellevande Gurine «ei kvinne av stål». Sorga fraus til stålis inne i henne.

Vel, livet laut gå vidare. Men kva skulle ho og gutane leve av? Det fanst korkje enkjetrygd, barnetrygd eller noko slags hjelp å få den tid. Jau, fattigkasse, men dit gjekk ikkje folk, då laut ein vere så langt ned på at ein kraup, og det låg slett ikkje for Gurine.

Skuta «Floren» kunne ho ikkje bli sitjande med, det var heilt utenkjeleg i den tid. To av brørne hennar tok over Severin sin part, Koppernæs resten. Om somrane tok ho seg slåttearbeid. Straks silda kom, ho kom tidleg, ofte i november/desember, vart det sildearbeid. Sildesaltinga vart betalt pr. tønne, og difor vart det å stå på dag og natt så lenge det fanst sild. Når torsken kom vart det flekking og salting, og seinare vart det å stå ved ein båt fylt med sjø og vaske fisk i nordavinden for deretter å tørke nokre tusen om våren og sommaren. Likevel, det som vart den verkelege redninga, var strikkemaskina. Den gong brukte alle fiskarar, fangstfolk, ja, i grunnen alle som hadde utearbeid, strikka underklede. I kammerset ved sidan av kjøkkenet hadde Gurine arbeidsrommet sitt. Der spann, tvinna, strikka og sydde ho underklede. Før kvar sesong. Vart dagane for korte laut natta takast til hjelp.

Gutane var ikkje store før dei syrgde for kokefisk. Det kom av seg sjølv at dei skulle på sjøen. Straks dei fekk prestehanda på seg, så finn vi dei på ishavet. I 1930 var Einar saman med to av brørne hennar om bord på «Kvitis» som forliste i Vesterisen, og vart berga av «Skansen», der ein av brørne til Gurine var skipper, ein var fyrsteskyttar, og han hadde med seg den 15 år gamle son sin, og så var Peter, son til Gurine med. Soga om den redningsdåden trong å bli hugsa. I 1939 gjorde Einar, saman med andre, ein stordåd då dei berga mannskapet

Her ser vi fiskearbeidarar ved anlegget til reiar Peter S. Brandal. Frå v. Pernille Brandal, Serina Brandal, Marte Eline Brandal, Petra O. Brandal, Dina Karlsen, Anna Voldsund, Sina Kristensen, Gurine Liavåg, Emma Brandal, Davida Andersen, og Karoline Marø. Foto Ishavsmuseets arkiv.

på «Saltdalingen» i ein orkan på veg til Newfoundland. Gurine sat heime, sa aldri eit ord. Uro synt seg ikkje, men kva som uroa seg inne i henne, det veit berre hennar aller næraste.

Så kom krigen. Peter enda på Island. Han var med «Polaric». Fire av brorsønene hennar siglde ute. To vart borte på havet. Det vart fred, Peter kom heim og vart skipper på «Buskø». Einar vart skipper på sjølvaste «Veslekari». No var sorgene sløkte for den gamle heiderskvinna. Men, nei. Einar fekk kreft i 1949, og etter kort sjukeleie døde han. Kona hans sat att med sju gutungar, den eldste 14 år gamal.

Atter reiste den viljesterke gamle kona seg: «Oss skal greie oss sjølve». Atter ein gong finn ein Gurine, sonekona og gutungane kring båten i fiskevasking. Kaldt og surt, «men oss skal greie oss sjølve». Havet gjev, men sjøen tek. Ein dag drukna ein av dei minste gutane i fjøra bort i støa. Enda eit offer.

Men enno var ikkje dei vonde dagane for Gurine over. I påskehelga 1952 frettast det om ulykke under ein orkan i Vesterisen. Då presten under gudstenesta bad for skuter og mannskap, sat Gurine rett i ryggen, som forsteina. Under ofringa gjekk ho roleg og fast kring alteret. Men under nattverden då ho feste auge på glasmåleriet, draup tårene.

Siste åra ho levde budde ho på Hareid kvileheim. Kvar preikesøndag sat ho slik at auga var feste på glasmaleriet av Meistren som i stormen rettar handa til Peter som søkk.

Så 16. juli 1963 sovna den gamle slitne heiderskvinna, ho som havet var så hard med. Men ho som aldri let seg knekke.

Emma Brandal

Ei anna heiderskvinne i Brandal var Emma Brandal. Emma var frå Godøya, eller Gøyna som ho sjølv sa. Ho var fødd 10.10-1872. Faren heitte Bernt Godø.

I 1899 vart ho gift med Rasmus Rasmusson Brandal. Han vart til dagleg kalla Lisje-Rasmus endå han var ein kjempekar. Faren heitte og Rasmus, så derfor fekk han tilnamnet.

Alt såg lyst ut for Emma då ho kom til Brandal. Mannen var ein drivande skipper som eigde

skute saman med broren Lars. I 1906 bygde dei ny skute, 57,7 fot lang og som fekk namnet «Skjold». I 1912 vart skuta forlengd og fekk motor. Namnet vart no endra til «Isspurven». Kjøpmann Koppernæs i Ålesund kjøpte no Lars sin halvpart.

Emma og Rasmus kjøpte kårstova hans Gullik Grimstad og sette henne opp på broren Lars sin eigedom. Der står ho den dag i dag. Jau, Emma kunne sjå lyst på livet. Det var ikkje mange som hadde innlagt vatn og vask den tid, men det hadde Emma. Ho hadde også ein liten hage med stakitt og hageport! Sjølv sagt var det kav og slit for ei ungdome å sitje heime med ein ungflokk vike etter vike, månad etter månad medan mannen var på sjøen. Men slik var arbeidsfordelinga den gongen. Ho viste ingen ting om skuta frå ho stakk til havs og til ho kom sigande inn igjen langs med land. Og ungflokken vaks. Dei mest «ongle-fylgde» Gustav f. 1899, Bernt 1901, Reidar 1903, Alf 1905, Agnes 1907, Severin 1909, Solveig 1910, Edit 1912 og Rasmus 1914. Men kva gjorde kav og slit når ein hadde hus, mat og rikeleg utkome?

Ein kravde ikkje meir den gongen. Ein var lukkeleg.

Men den nådelause lagnaden nådde Emma og, nett slik som han hadde slege grannekona, Gurine, nokre år før.

Nyttårsdag 1914 gjekk «Isspurven» ned nord for Kristiansund. Heile mannskapet kom bort. Fire mann frå Brandal fylgde skuta i havet. Det var: Skipperen Rasmus Brandal, sonen Hermann Brandal, brorsonen Sivert Brandal og granneguten Harald Landmark. Resten av mannskapet var frå andre bygder. Det kan nemnast at ei skute til frå Brandal gjekk ned same natta. Det var «Rapp», eigar Rasmus Brandal frå Pe-garden». To av gutane hans, Iver og John kom bort, likeins brorsonen frå Risegarden.

Ja, så sat ho Emma der att med barneflokk. Gustav var 15 år, og Rasmus var ikkje fødd før eit halvt år etter. No var det slutt på dei gode

Ishavskjerringar. Emma Brandal og Gurine Liavåg. Foto Ishavsmuseets arkiv

dagane. Skuta var borte, mannen omkomen. Hadde det vore i dag, hadde eit katastrofeteam vore på plass med prest, psykolog, psykiatriar, barnevernspedagogar og all slags nemnder og trygder.

Den gong fanst ikkje noko slikt. Det er sagt at då lagnaden slo Gurina, så vart ho ei kvinne av stål. Det vart ikkje Emma. Ho var mjuk og kunne gråte, men det mjuke kan vere like seigt som stålet er hardt. Begge dei to grannekonene hadde ein ubøyeleg livsvilje til å greie seg sjølve.

Og så finn vi dei to ved sidan av kvarandre på sildearbeid, fiskearbeid, fisketurking og slåttarbeid. Barna laut tidleg ut for å hjelpe til, jentene inne og gutane på sjøen. Straks gutane hadde fått prestehanda på seg for dei på ishavet, og då letna det økonomisk, men så kom det som var verre. Heimen vart råka av tuberkulose som då herja i bygdene våre. Agnes, eldste dottera

Emma Brandal med nokre av borna sine fotograferte i stova. Frå v. Edith, Solveig, Agnes (gift Kvien), Reidar og Bernt. Emma har Rasmus, som vart kalla Lasse, på fanget. Foto Ishavsmuseets arkiv

vart gift med skipper Rolf Kvien. Dei fekk ein gut, men så døde Agnes av tuberkulose.

Så døde Edit i 1934, Solveig i 1936 og Rasmus i 1946. Under krigen siglde Bernt ute, og kva han der gjekk igjennom, kunne det ha vore skrive bøker om. Alf og Rasmus siglde på kysten. Vi kan berre ane kva den hardt røynde mora laut gå i gjennom. Bernt kom heim, tok oppatt ishavsdrifta, men hadde nok fått ein helseknekk og døde helst ung.

Så ein dag fekk Emma kvile. Ho sovna inn 7. februar 1954, 80 år gammal.

Vi kan gjerne minnast at frå ca. 1850 og til 1980 så har kring 50 menn frå Brandal funne si grav på havet.

Tanken om ein minnestein etter kvinnene som sat heime kom ikkje fram den tid dei livde.

Mange av kvinnene vart gløymde, men heldigvis har det i nyare tid blitt reist fleire minnesmerke for å heidle dei. I perioden frå 1991 til 2018 kom følgande 11 statuer opp:

- 1991 Sildekona, Tore Bjørn Skjølsvik Ålesund
- 1992 Klippfiskkjerringa, Tore Bjørn Skjølsvik Kristiansund
- 1997 Fiskarkone med barn Tore Bjørn Skjølsvik Fosnavåg
- 1997 Feskarkjerringa, Ola Stavseng Veiholmen, Smøla
- 1997 Sjømannens hustru, Harald Wårvik, Rørvik, Vikna
- 1999 Fiskarkona, Per Ung, Molo ved Svolvær.
- 2000 Sjømannskona, Tore Bjørn Skjølsvik, Kilsund, Arendal
- 2004 Sjømannshustruen, Nina Nesje, Tjøme
- 2005 Ishavskjerringa, Tore Bjørn Skjølsvik Brandal
- 2007 Fiskerkona, Tore Bjørn Skjølsvik, Vartdal
- 2018 Fiskerbonddekona, Tore Bjørn Skjølsvik Kveøya, Kvæfjord

Lokalhistorikar Magnulf Bjørndal hadde ein 17. mai på 1970-talet ein appell ved kransen av minnesteinane på Hareid kyrkjegard. Her hadde han ei oppramsing over mange kvinner i Brandal som mista sine, under overskrifta «Dei som ikkje fekk medalje». Vi tek med heile Bjørndal sin appell her:

«Dei som ikkje fekk medalje»

Eg sto ein dag på Hareid kyrkjegard og las på «Minnesteinane». Då kom eg til å tenkje på at bak alle desse namna sto minst eitt namn, ei mor eller ei kone.

Ikkje ei einaste av desse kvinnene har fått namnet sitt på ein minnestein eller sogebok, og lite truleg er det vel at dei får det.

Med eitt såg eg føre meg alle brandalskonene som mista mann, son eller nære slektningar. Dermed gjekk eg heim og skreiv ned det eg kunne kome på. Det er sikkert fleire eg har gløymt, men i alle fall er no desse namna nemnde.

Eg går no frå gard til gard, og frå hus til hus i Brandal. Det er berre mødrer og koner eg nemner.

Vi startar i første huset når vi kjem frå Hareid til Brandal.

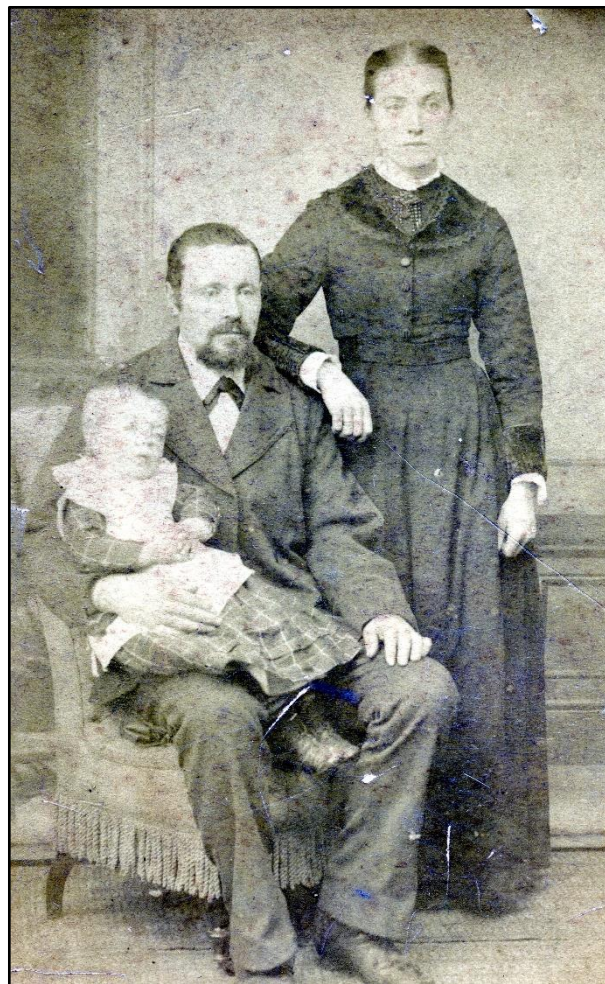
Jenny Klepp. Eller Klepp-Jenny i daglegtale, er den fyrste slitaren. Ho hadde 13 born. Dette var før barnetrygd, vaskemaskin, støvsugar og heimefrysar og kjøleskapstida. Mannen var maskinist på Brandalsskutene, så innkoma var etter si tid brukeleg, men ho laut vere eit uvanleg arbeidsmenneske.

Alt i 1909 mista Jenny eit syskenbarn og mannen til eit anna syskenbarn. Dei gjekk gjennom isen borte på Grønland under isbjørnfangst med «Floren-ekspedisjonen.»

I ulykkesåret 1917 kom begge brørne hennar vekk i Vesterisen. Dei var skipperar på kvar sine skuter. Så kom krigen i 1940. Mannen var maskinist på «Veslekari», og kom i alliert teneste. Ho visste såleis ikkje kvar han var. Eldste sonen, Olav, var maskinist og siglde ute,

stundom over Atlanteren, og andre tider i Middelhavet. Ein dag var han borte. Son nr. 2, Oddmar, var maskinist på godsruteskipet «Cygnus». Under eit flyåtak blei han treft av ein granatsplint. Så var han og død. I 1945 kom mannen heim, men hjartet hadde fått ein knekk, han døde kort tid etter. To søner til døde. Denne kona fekk aldri krisehjelp. Ho greidde seg sjølv.

Berte-Oline Skarbakk budde i neste tunet. Ein dag i 1887 sto ho og drengen, Olav Brobak, og venta på at den nye skuta «Perlen» skulle kome å hente drengen som hadde vore inn på Bruaplassen for å hente kle sekken sin. Skuta kom ikkje. Ho gjekk direkte ut på bankane, og kom aldri att.

Berte-Oline og Johan Pederson Skarbakk med vesleguten på fanget. Johan kom bort på havet. Foto Ishavsmuseets arkiv

Berte-Oline sat att med ein liten gut. Mannen, Johan, som var skipper, svigerfaren og ein svoger kom bort saman med den nye skuta.

Eline Hovlid Skarbakk, i daglegtale «Spytar-Elina, var svigerinna til Berte-Oline.

Ho sat att med ein liten gut som fekk namn etter faren , Elias.

Serina Brandal som budde nedanfor vegen på Skarbakken mista svogeren sin i same forliset.

Oluffa Brandal i grannetunet var syster til Berte-Oline og mista såleis svogeren sin.

Johanne Brandal (Bakke-Johanne) hadde vitjing av brorsonen sin, Elias Midtflø ein dag i 1924. Han hadde med seg sonen Hans. Dei kollsiglde på heimveg ut for Buhammaren. Elias drukna. Hans vart redda. Svigerfaren til Johanne hadde og kome bort på havet.

Olaug Brandal budde på andre sida av Storelva. To av farbrørne hennar tok havet. Syver i 1914 med «Isspurven» og Ragnvald i 1916 då «Onward Hoo» forliste i Alaska. Dertil to svograr og eit syskenbarn.

Olaug Brandal Sivertsen budde på andre sida av vegen. Hennar far og farbroren kom bort i Vesterisen 1917. Ho fekk namn etter faren som heitte Ole. Han var skipper på «Lunheim». To syskenbarn vart drepne i krigen.

Hansi Brandal budde 20 meter frå Olaug. Hennar svoger kom bort i Vesterisen i 1952.

I Runnane sat **Runne-Laura**. Svigerinna hennar mista mann og son.

Andrea Brandal (Liset-Andrea) budde i vegkrysset til Indredalsvegen. Mannen hennar, Karsten Brandal, kom bort i Vesterisen i 1952, han var skipper på «Buskø». Sonen hans, Lars Peter, greidde å forlise to gongar før han var 16 år, men berga seg. Ein av morbrørne til Andrea kom bort ute på Egga, og syskenbarnet hennar Johannes omkom på ishavet i 1930.

Anna Brandal (Rise-Anna) mista bror sin i 1914 då «Rap» gjekk ned, og same gangen to syskenborn. Anna og Sverre mista seinare to ishavsskuter, men det gjekk heldigvis ikkje folk, dei vart redda.

Petrine Brandal (Rise-Petrina) Vart utan sonen, Olaf, då «Rap» forliste i 1914. Han var der saman med to syskenborn. Petrine var syster til Berte-Oline Skarbak som miste mannen då «Perlen» gjekk ned i 1887.

Oline Brandal (Plasse-Olina) miste ein bror og tre syskenborn i 1905 då «Heimdal» (Bjåstadbåten) forliste på heimveg frå Island. Svogeren Hans kom bort «Titran-natta» i 1899. Han var skipper på ein Ålesundsbåt.

Johanne Brandal (Gjerde-Johanne) var ille råka. Det var far hennar som førte og eigde «Gjerde-Elias-Åttringen» som kom bort i 1881. 34 born vart farlause den gongen. Mange vart bortsette på gardane til fostring. T.d. Skomakar-Iver i Isakgarden og Andreas Røyset på Håbakkane. Eldste bror til Johanne, Johan, kom vekk då «Perlen» gjekk ned i 1887. Broren Knut drukna i Ålesund i 1893. Johanne sin eldste son, Elias, omkom under sildefiske ved Flåvær i 1933.

Judit Brandal (Volle-Judit) i Legebakkane mista bror sin Karsten i 1952. Han var skyttar på «Buskø» og morbroren, Karl, i 1917. Han var skipper på «Admiralen». Mannen til morsystera, Odin Løset, kom bort same gongen.

Jakobine Brandal (Lege-Jakobina) hadde åtte søner, og fem av dei var fiskarar og fangstmenn, men merkeleg nok, ingen av dei kom vekk på sjøen. Ho slapp ikkje unna, to brør og tre brorsøner tok havet.

Nikoline Brandal (Leite-Nikolina) hadde to søner. Begge gutane, Godtfred og Ole, var skipperar og forliste i uveret i Vesterisen i 1917. Kona til Godtfred sat att med to born, og Emilie som var trulova med Ole, sat igjen med ei lita jente.

Anna Brandal (Leite-Anna) sat att med to små born etter at mannen Godtfred gjekk ned som skipper på «Arctic».

Emilie Rekdal som skulle gifte seg med den andre broren Ole, som var skipper på «Lunheim», sat att med ei lita jente etter forliset.

Emilie Olufine Lauritsdotter Rekdal (11.9.1891-27.11.1961) trulova med Ole Nikolai Olson Brandal (8.6.1892-8.4.1917), skipperen på "Lunheim" som forliste med alle mann i katastrofen i Vesterisen i 1917. Foto Johannes Sponland, Ålesunds museum

Anna Brandal (Volle-Anna) hadde og mange søner, fem i alt. Alle var fiskarar og fangstfolk. Mannen var fiskeskipper. Sonen, Karsten kom bort i 1952. Broren til Anna, Karl, kom vekk i 1917. Same året drukna og mannen til syster hennar Anna, Olivia. Mannen heitte Odin Løset.

Kristine Olsen Bratli miste far sin i 1917. Han var skipper på «Hercules II». Fire av morbrørne hennar, og ein svoger tok havet.

Marta Brandal (Pe-Marta) hadde tre søner. Dei to eldste, Iver og Jon, saman med syskenbarnet Olaf, var med skuta deira «Rap» som gjekk ned nyårshelga i 1914. Yngste sonen, Ruben, var for ung då, men gjekk om bord på den nye skuta «Riis», som vart bygd etter «Rap». «Riis» forliste i Kvitesjøen, men Ruben vart berga.

Lisa Brandal (Mura-Lisa) budde i det neste tunet. Ho hadde seks søner. Alle var fiskarar og fangstmenn, men ingen av dei drukna, sjølv om fleire av dei var med på fleire forlis. I 1909 miste Lisa ein dottermann, Severin Liavaag og ein brorson. Dei gjekk gjennom isen på Grønland. Etter at Lisa døde drukna fleire sonesonar. Tre av brorsønene hennar kom bort i isen medan ho var i live.

Karolina Brandal (Mura-Karolina) budde i same hus som Lisa. Karolina hadde ein son, Edvin. Han var styrmann og siglde ute under krigen. Han vart torpedert og kom bort.

Ragnhild Brandal (Mura-Ragnhild) budde på andre sida av vegen. Ho hadde to søner, begge krigsseglarar. Den eldste, Peter, vart drepen av ei bombe i London før jul i 1940. Hans, den andre sonen, forliste først med fangstskuta «Arktos», så på «Stavangerfjord» der han var matros. Kom så seinare om bord på «Bergensfjord» og var med i landgangen på Sicilia. Kom heim, forliste med «Polarbjørn» ved Newfoundland, vart berga av «Herøyfjord» som forliste på heimveg, men alle vart berga. Han har sjølv teke del i fleire redningsaksjonar.

Anna Eriksen Brandal. Mannen hennar forliste og, men vart berga. Bror hennar, Kristoffer, var borte under utanriksfart i Atlanterhavet.

Kristine Mur Fjelle mista broren Peter under krigen, likeins syskenbarna Edvin Mur og Peter Liavåg.

Gurine Mur Liavåg (Mura-Gurina) vart hardt råka. Mannen drukna under isbjørnjakt på Grønland saman med syskenbarnet hennar i 1909. Eit nytt slag kom i 1952 då sonen hennar, Peter, kom vekk med «Buskø» i Vesterisen. Ein soneson drukna som smågut bort for heimlandet.

Emma Brandal budde vegg i vegg med Gurine. I nyårshelga 1914 forliste «Isspurven» nord for Kristiansund. Mannen hennar var skipper. Sonen Hermann var også med. Likeins brorson

hans Rasmus. Ho sat att med sju born, den eldste var 15 år.

Margrete Landmark Vartdal budde ti meter frå Emma. Mannen hennar var handelsmann, men Margrete hadde tre brør Landmark som havet tok, Harald i 1914 med «Isspurven», Henrik i 1917, og Vebjørn i 1959, og den fjerde Bertel som døde på Færøyane under krigen.

Karolina Brandal (Rasmus-Karolina) fekk og sitt. To søner, Syver på «Isspurven» i 1914 og Ragnvald på fiskebåten «Onward Hoo» i Alaska i 1916. Svogeren og son hans kom også vekk med «Isspurven».

Margit Brandal hadde to svograr som havet tok.

Kristine Landmark hadde seks søner. Havet tok fire av dei, og dertil ein svigerson.

Karen Marø Runne Brandal. Mannen Johan siglde ute under krigen. Han døde på Island. Yngste sonen, Jens, gjekk ned med «Borgund». Eldste sonen siglde og ute, men kom levande heim. Men han hadde fått ein helseknekk for hjarte og døde ung.

Kristine Brandal (Steinhaus-Kista) hadde åtte søner. Alle dei, og mannen Johan, var fangstmenn og fiskarar, men ingen døde på havet. Ein av svograne hennar og ein soneson drukna.

Berit Brandal (Sigvald-Berit) slapp og at nokon av hennar egne drukna, men to svograr kom bort.

Petra Eriksen Brandal. Havet tok ein av hennar søner, Kristoffer som kom bort i Atlanteren.

Edit Høgtun Brandal mista sonen Magnar ut for Stadt. Han var skipper og forliste der.

Alette Brandal mista mannen sin Magnar i forlis ved Stadt.

Kirsten Skeide Brandal mista mannen i drukningsulykke i Østersjøen under fart med «Polarstar».

Karen Holm Brandal mista mannen Knut under overvintring på Grønland.

Systrene Anna Lillebø, Laura Lillebø og Kalla Marø miste fire søskenbarn på havet. Dei hadde alle tre menn og søner som var fangstmenn.

Andrea Mossa Olsen Brandal mista far sin på «Hercules II» i 1917, og fire morbrør tok havet.

Petra Brandal (Rise-Petra) mista bror sin på havet i 1914.

Anna Liset miste broren Laurits og brorson Johannes på havet.

Anne-Marie Liset Røren miste broren Laurits og brorsonen Johannes i 1930.

Eiken-Anna hadde tre syskenborn som kom bort i 1905 på «Heimdal».

Skal tru om ikkje nettopp desse kvinnene, mor og koner, var dei siste som sveiv gjennom tankane på søner og menn før havet tok dei.

Eg har no fare gjennom Brandal hus for hus. Der er nokre få heimar som har gått klar, men sidan dei var venar og grannar så fanst det ikkje ein familie som ikkje vart råka av tragediane.

Lista er ei oppramsing som sikkert ikkje er komplett.

**

Kjelder:

Ishavsmuseets arkiv

[Ishavsmuseet.no/skute Katalog](http://ishavsmuseet.no/skute Katalog)

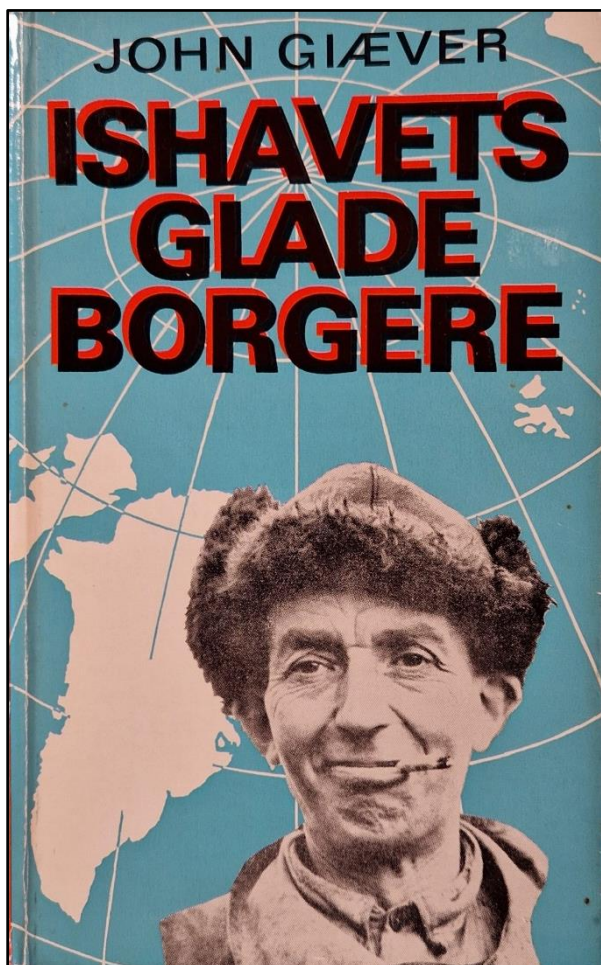
Henrik Landmark, fleire notat

Magnulf Bjørndal

Bygdebok for Hareid

Frå 'Ishavets glade borgere' til 'Bortreist på ubestemt tid'

Av Magnus Sefland

Bøker: Under eit sveip gjennom eldre bøker til sals i bokhandelen i Ishavsmuseet dukka det opp på framsida av ei bok eit ansikt eg hadde sett for lenge sidan: eit portrett av ein ishavsmann, med skinnhuve og sigarett i munnvika. På framsida av John Giæver si bok *'Ishavets glade borgere'*.

Dette verka kjent for meg: eit portrett som eg hadde sett i ein eller annan bokhandel, truleg på slutten av 1950-talet.

Men kven var den glade 'ishavsborgaren' på framsida av boka? Svaret fekk eg nyleg då eg i *'Busetnads saga for Volda. Band 3'* (Austefjorden) blada meg fram på garden Selvika i Austefjorden. Der var følgjande å sjå:

Bokside frå Volda-soga om Austefjorden

Greit svar. Men tankane arbeidde litt vidare. Det dukka opp noko anna ved garden Selvika.

Bok og film: Sigrun Krokvik (1932-2007), opphavleg frå Horten, rundt 1970 busett i Volda, gav i 1972 ut kriminalromanen *'Bortreist på ubestemt tid'*. Boka vakte stor oppsikt og vart sagt å revitalisere norsk kriminallitteratur. Boka vakte så stor oppsikt at filmpersonlegdomen Pål Bang-Hansen filmatiserte romanen i 1974 – med mange av opptaka gjort på Sunnmøre. Forsommaren 1974 hadde ein godversbolk som gav mykje fin reklame for distriktet. Men veret var heller ulagleg for dei som trong regn og vind for å få fram den uhyggen som høyrer til i ein kriminalfilm.

Rollelista i filmen omfatta kjende namn som Ingerid Vardund, Svein Scharffenberg, Julie Ege og Lasse Kolstad. I tillegg hadde voldaguten Per Øystein Tunheim (1961) ei mindre rolle. Der det trongst statistar, gjorde

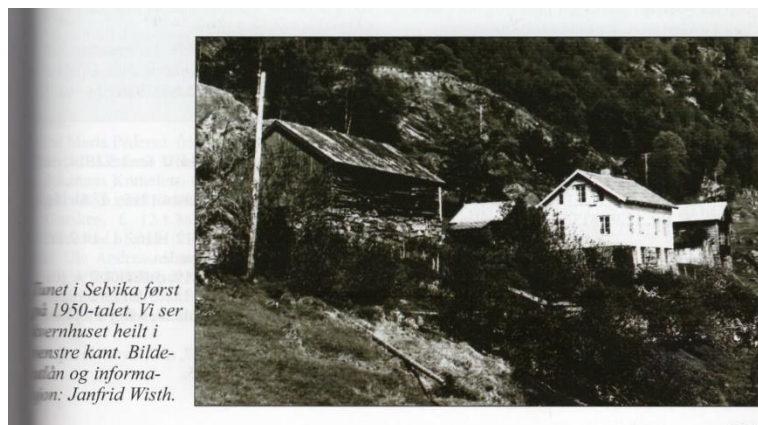
både fastbuande voldingar og studentar i bygda teneste.

I filmen var det trong for eit avsidesliggende småbruk som del av filmen. Eit eigna småbruk for dette formålet fann dei nettopp i Selvika i Austefjorden. Eigar av bruket hadde vore Knut Aurvoll (1904-1968), som dreiv bruket saman med systera Åsta Aurvoll (1911-1987). Etter Knut sin bortgang var det slektningar av syskena, busette andre stader på Sunnmøre, som hadde hand om småbruket i Selvika. Det var slektningane som i 1974 stilte småbruket til disposisjon for filmminnspeling.

Til filmminnspelinga var det bruk for ein dam. Det skal visstnok ha vorte ordna ved ei provisorisk oppdemming av ei av elvane som rann forbi tunet på bruket. I alle fall meiner eg å hugse frå filmen at Julie Ege som del av ein konflikt vart handfritt lempa ut i dammen, med eit stort plask. Frå filmen meiner eg også å hugse ei vill bilflukt/biljakt på avstengd veg gjennom Aldalen, mellom Hunnes og Vatne. Vidare har eg eit vagt minne om ei myrda dame gøymd vekk i ein fryseboks og ei anna myrda dame støypt ned under kjellargolvet i eit nybygg i eit bustadfelt. Men eg er usikker kva som var i filmen basert på boka - og kva som var i Krokvik sin oppføljarroman 'Kikkeren'.

Syskena Knut og Åsta Aurvoll: I omtalen av Selvika i busetnadssoga er det med foto av både Åsta og Knut Aurvoll: - Åsta saman med dyr i tunet, Knut med det kjende portrettet på framsida av John Giæver si bok. Foto av Åsta skal truleg vere frå 1965, altså berre få år før Knut døydde. Portrettet av Knut er atskilleg eldre. Fotoet prydde framsida på Giæver si bok. Boka kom ut i 1956.

Ishavsliv: Knut Aurvoll si deltaking i ishavsfangst høver godt med hovudmønsteret for rekruttering av mannskap på skutene. Skutene høyrde for det meste heime i dei tradisjonelle ishavsbygdene på Sunnmøre. Men mange av mannskapa kom frå fjordane og dalane på indre Sunnmøre. Det var gjerne folk frå gardsbruk som var for små til å utgjere

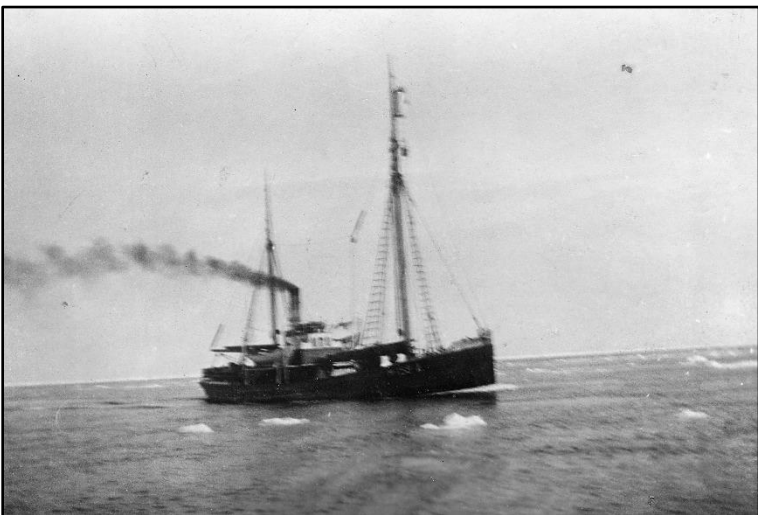
Tunet i Selvika først på 1950-talet. Frå Volda-soga om Austefjorden

inntektsgrunnlag for ein familie på årsbasis. Der kom ishavsfangsten inn som supplerande aktivitet i dei delane av året der aktiviteten på gardane hadde lågsesong. I tillegg var folk frå gardsbruk vande med avlaving av dyr ved både jakt og slakting heime, erfaring som kom godt med under fangst i isen.

Ishavsforlis: John Giæver si bok, der portrett av Knut Aurvoll pryder framsida, inneheld så langt vi har sett berre fiktive namn. Situasjonane som er skildra, er derimot nær det verkelege. Giæver har tileigna boka til blant andre to av sine viktigaste læremeistrar: Kristoffer Marø og Henry Rudi.

I 1938 var Knut Aurvoll med på forliset til DS *Polarstrøm* av Hjørungavåg ved Jan Mayen. På veg heim frå Vestisen fekk skuta ein skade på propellen og hylsa frå isen i farvatnet ved Jan Mayen. Skuta ankra i Kvalrossbukta. Tre menn – Peter Andreas Pederson Brandal, Olgar Rise og Knut Aurvoll - vart sette på land. Dei skulle gå til radiostasjonen på Jan Mayen og telegrafere etter assistanse. I stadig dårleg ver freista *Polarstrøm* å finne le ved øya. Til sist gjekk skuta ned. Mannskapet berga seg i land på øya. Dei vart etter kort tid henta av MS *Kvitungen*.

Litt meir om DS *Polarstrøm*: Som ny 87 fot / 96 brt. Bygd i Rosendal og levert til sameiget Jan Hess og Lyder Strømmen i 1915. I 1917 registrert i Ålesund, frå 1920 med fiskerimerket M 158 A. Frå 1935 var Bjørn Øvrelid og

«Polarstrøm». Foto frå Odd Arild Brandal

Norvald Liavåg, begge frå Hjørungavåg, eigarar, saman med Edvard Leira. Dei siste tre åra før forliset hadde skuta fiskeriregistreringa M 35 HD.

REFERANSAR:

Litteratur:

Giæver, J. 1956. *Ishavets glade borgere*. Oslo. Tiden Norsk Forlag.

Kjelland, A. / Høidal, E. / Myklebust, O. 2007. *Busetnadssoga for Volda. Band 3. Høydalen – Austeffjorden - Hjartåbygda*. Volda kommune.

Krokvik, S. 1972. *Bortreist på ubestemt tid*. Oslo. Gyldendal Norsk Forlag.

Ottesen, J. 2001. *Ishavsskuter III*. Ulsteinvik. Fotoarkivet.

Spelefilm: 'Bortreist på ubestemt tid'. (1974. Regi: Pål Bang-Hansen).

Aviser: *Møre* (Volda); *Sunnmørsposten* (Ålesund). Ei rekkje utgåver 1974.

Plukkfangst:

God selfangst i Danskesundet

Selfangaren «Isllys» kom heim til Brandal paa Sunnmøre fyrrre dagen med 1400 dyr, etter ei maanads ferd, Mannskapet fortel at ogso dei hine selveidarane i Danskesundet har gjort det godt.

(Avisa Den 17de Mai 8. juli 1924)

Daarlig selfangst i Vesterisen

Det er i dag kommet nye meldinger fra Vesterisen, idet selfangeren «Brandal» er kommet inn til sitt hjemsted. Fangsten er dog bare 200 dyr. Det hadde vært ruskevær siden 11. april. «Brandal» hadde praiet flere andre båter som også klaget over dårlig fangst. Bare et enkelt skib, nemlig «Bjogna», er kommet til Tromsø med god fangst, ca. 5000 sel.

(Avisa Nidaros 6. mai 1924)

«Fangstmand»

Er komen heim til Brandal fraa Grønland med 12 levende og 38 daude moskusoksar, 3 levande og 15 døde isbjørnar og 600 sæl. Sælen er fanga i strædet medan dei andre dyri er skotne eller fanga i Claveringsfjord.

«Fangstmand»s reidar er Johan Brandal og sonen Haakon hev ført skuta.

(Avisa Møre 16. august 1924)

En dansk-islandsk ekspedition til Øst-Grønland

Mulighetene for hval og sælfangst skal undersøkes.

En dansk-islandsk ekspedition forberedes til Øst-Grønlands sydlige kyststrækninger. Ekspeditionen agter at undersøke mulighetene for hval- og sælfangst og eventuelt sikre en basis for et fremtidig arbeide deroppe. Den kreds av mænd som financierer dette private foretagende har et udmerket norsk ishavsfartøi paa haanden.

(Trondhjems Folkeblad, torsdag 17. juli 1924)

I lys av tuberkulosens omfang på Sunnmøre kring 1900.

Av Jens Peder Brandal

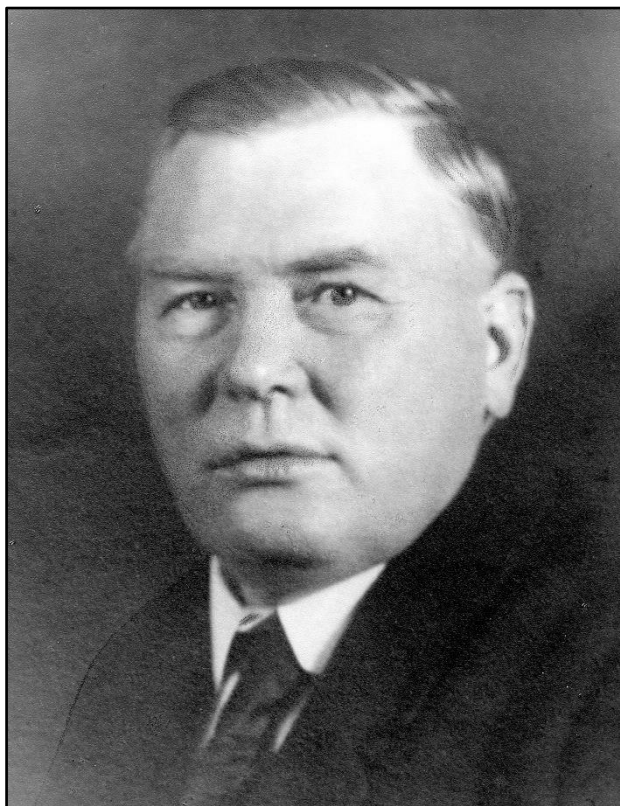
Innlegget er et normalisert utdrag fra «Kopi bok Nr. 1 – 1908. Peter S. Brandal», i Ishavsmuseet Aarvak sitt arkiv.

Den 27. november i 1908 reagerer ishavsreder Peter S. Brandal over et innlegg han har lese i en avis, skrevet av distriktslege Oskar Eng (1892-1916) i Volda på Sunnmøre.

Peter S. Brandal er eneeier av skøytegaleas «Minna», lengde 56,7 fot og som han fra 1898 brukte på selfangst i Arktis.

I 1908 ble «Minna» forlengd til 78,4 fot og fikk innsett en høy- og lågtrykks dampmaskin på 10 nominelle hk, og 45 indikerte hk.

Den 2. desember i 1908 svarer Peter S. Brandal i et brev til redaktøren av avisen.

Peter S. Brandal 1870-1933

«I deres avis fredag 27. november 1908, har jeg lese et innlegg av Dr. Eng i Volda angående tæringssmitte om bord i våre fiske og fangstfartøyer.

Da jeg fra tidlig ungdom har ervervet meg med fiske og fangst på ishavet, vil jeg ut fra de erfaringer jeg har gjort meg i denne tiden, opplyse om følgende.

I alle de år jeg som fører av fartøyer under fangst på Ishavet, og under fiske ved Island, har jeg ikke hatt en eneste pasient med tæring om bord. Tvert imot har jeg flere ganger tatt yngre menn med meg (som alminnelig regel hyrer vi bare mannskap blant yngre) ved avreise.

Om det blant mannskapet har vært noen som har sett litt dårlig ut ved avreise, men som i løpet av turen har kommet seg, har ved hjemkomsten hatt et både friskt og frodig utseende. Dette skulle vel da ikke tyde på usunne og smittebefengte oppholdssteder om bord, like ens som at renholdet skulle sies å være det.

Med hensyn til lugarenes størrelse om bord i våre fangstfartøyer, er dem begrenset av fartøyets drektighet og tilpasset båtens besetning så bekvemt som mulig.

På våre tokt til ishavet og bottlenosefeltet, som er de felt hvor vi har vår hovednæring, blir dette ikke drevet av fornøyelse. Vi må ha lastekapasitet stor nok til at vi ved full last kan gjøre regning på et netto utbytte.

Hele denne næring er for tiden ikke ubetydelig for Sunnmøre sitt vedkommende, -i motsatt fall måtte den nedlegges.

Med hensyn til rensligheten om bord i våre fartøyer, har de i de senere årtider undergått en stor forandring til det bedre. Jeg tror bestemt at den i det minste står på høyde med mange hjem langs med kysten.

Hva kostholdet om bord angår, er den det samme med hensyn til sunn og nærende føde. Jeg tror neppe at det i de hjem på land, hvor livets fornødenheter skal bringes tilveie

«Minna» 1900, foto Olaf S. Brandal

gjennom daglig strev, at der i årets løp til daglig kan serveres noe lignende.

Herr Doktoren påstår at så mange unge menn, som kommer hjem fra overnevnte tokter er smittet av tæring. Enn kvinnene da, angripes ikke de like fullt av denne sykdom? Enda de hverken ferdes under Grønland, Island eller på Bottlenosfeltet.

Nei! Herr Eng må visst vende blikket mot andre hold, for å oppdage hvorfra røttene til denne omseggripende sykdom har sitt utspring. Grunnen til at jeg tar til motmæle mot herr Eng sitt oppsett, er at jeg ut fra et praktisk ståsted på de nevnte områder ikke finner noen sammenheng.

I tillegg synes jeg at de her omtalte næringer er av så pass betydning for distriktet, at ingen burde avskrekke folk fra å søke til våre fartøyer av foran nevnte grunner. I så fall ikke så lenge ingen kan bevise at det er her, og nettopp her faren for sykdommen ligger.»

Brandal 2. desember 1908

Peter S. Brandal

Stuerten på «Minna», Olaf S. Brandal i kokkeklede og skikkeleg suppeterin.

Plukkfangst:

Moskusoksen til Norge

I et foredrag i Kristiania Handelssatandforening blev det fremholdt at man burde forsøke å overføre moskusoksen til Nordland og Finnmark.

Man kunne fange kalver ved Hudsonbukten, hvis man ikke fikk fra Grønland. Han mente at de sikkert vilde kunne leve og trives her i landet.

Skipper Lillenes som driver selfangst i Kvitehavet, mener også at de vilde kunne trives godt oppe på høifjellet. I nærheten av Bodø har man et par stykker, som synes å leve vel.

(Rauma Tidende 11. november 1924)

willynesset@outlook.com

**Oss støtter Ishavsmuseet Aarvak og
Veteranskutelaget Polarstar
i sitt viktige arbeid med å dokumentere og fortelje
norsk polarhistorie**

w.nesset@vspoland.com.pl

GDYNIA LEBNO HAREID

Stormløpet om Nordpolen 1901

(Kysten 14/7 1901)

Der har ikke i hele den arktiske opdagelses historie været planlagt et sådant angreb som det, der vil begynde denne sommer, da en række nationer vil kjæmpe med hinanden i en vædekamp om den længe søgte, men endnu uopdagede Nordpol.

Norge, Italien, Sverige, De forenede Stater, England, Tyskland, Østerrige og Rusland søger at løse Nordpolens mystiske gåde, og langt oppe i Nordens tause, øde egne vil uden menneskelige tilskuere finde sted den mærkeligste kappestrid, som verdenshistorien melder om.

Baldwin-Ziegler Expeditionen

Nu, da Amerikaneren Evelyn B. Baldwin netop forlader Tromsø med sit skib «America» for, som han sikkert selv mener, at nå Nordpolen, falder det naturligt først at omtale denne expedition. I denne, der er udrustet på den fuldkomnest mulige måde, deltager 42 mand, Mr. Baldwin selv medregnet, alle omhyggelig udvalgt. En del af deltagerne er Svensker og Dansker, høist to Nordmænd, nogle norsk-Amerikanere, medens resten er Yankeer.

Baldwin medbringer den righoldigste udrustning, som nogensinde blev medført på en arktisk expedition. 400 eskimohunde, 50 ton hundeføde og 50 sibirske ponyer foruden eensdyr medfølger. Instrumenterne er af de nyeste og mest fuldkomne, og der medføres også et komplet og kostbart fotografisk udstyr.

En stor del af udrustningen er anskaffet i Europa, endel også i Norge, således renhårsapparater og dragter fra W. C. Møller, Drammen og ski, kjælker etc. fra H. M. Christiansen, Kirkegaden 7, Kristiania.

Alle norske forretninger vedrørende Baldwin-Expeditionen er besørget gennem firmaet Astrup & Smith hersteds.

I denne mærkelige expedition medvirker ikke mindre end tre skibe. Hovedskibet, «America», var oprindelig en skotsk hvalfanger og førte da navnet «Eskimo». Det er i Skotland blevet fuldstændig overhalet og udbedret og er nu et udmærket skib til arktisk tjeneste. Dets dimensioner er 157' x 29' x 19' og 566 R.T. netto. Det er barkrigget med dampmaskine.

Skibet førte forrige år den svenske expedition til Grønland under professor Kolthoff. Det norske seilskib «Fridtjof» vil ledsage «America» så langt nord som til Franz Josefs Land, medførende proviant og forsyninger. Franz Josefs Land vil nemlig blive expeditionens hovedkvarter. Efter udført arbejde vender «Fridtjof» tilbage til Norge, antagelig i begyndelsen af september.

Det tredie skib, som vil medvirke ved Baldwins expedition, er «Belgica», kjendt som det skib, der førte Gerlache og den belgiske Sydpolsexpedition til de arktiske egne. Dette fartøj skal snarest mulig afgå fra Sandefjord, fulldastet med levnetsmidler, kul, huse, skydevåben, både etc. for at nedlægge to store

depoter på Grønlands Østkyst, et på sydsiden af Koldewey Island og et på den sydligere Shannon Island. Skulde forsøget slå fejl i år, vil det blive udført næste år. Det er for så vidt muligt at sikre sig en lykkelig hjemkomst, at Baldwin anlægger disse to depoter; thi hvis Baldwin når frem til Polen, vil han vende tilbage langs Grønlands Østkyst. I ethvert fald vil disse stationer blive af nytte for dem af expeditionens deltagere, som måtte komme til at drive denne vej.

«America» og «Fridtjof» er nu på veien til Archangel for der at indtage hundene og ponyerne. De sidstnævnte skal kun benyttes til at bringe expeditionens udrustning iland fra skibene, hvortil medføres fire transportslæder.

Fra Nordpolen går som nævnt ruten langs Grønlands Østkyst, indtil expeditionens medlemmer, om alt går godt, når et af de ovenfor nævnte depoter.

Når hovedkvarteret, der lægges så langt som muligt mod Nord, er oprettet, vil en større slædeexpedition udgå for at benytte resten af sommeren og høsten til at nedlægge depoter, helst på den nordligste spids af Franz Josefs Land. Vinteren vil medgå til forberedelserne for den største slædeexpedition, som nogensinde er foretaget i de arktiske egne. Mr. Baldwin agter at begynde den næste vår med omkring 30 mand og ca. 300 hunde. Men alle disse Mennesker og dyr vil selvfølgelig ikke følge med lige til Polen. En del vil efterhvert blive sendt tilbage og de svagere hunde blive benyttet som føde for de stærkere.

Næste sommer vil begge hjælpeskibene vende tilbage til sine stationer for at befri dem af expeditionen, som måtte blive fundet.

Den af Baldwin valgte rute har aldrig før været befaret. Der er en stor strækning på Franz Josefs Land mellem den britiske kanal og Det Østerrigske Sund, som aldrig er blevet kartlagt. Denne strækning omfatter regionen nord og nordost for Kronprins Rudolfs Land. Det er opdagerens hensigt at gennemkrydse dette territorium og at få istand et fuldstændigt

geografisk kart derover, for så fra det nordligste punkt i denne region at foretage den endelige kraftanstrengelse mod Polen.

Mr. Baldwin selv nærer ingen tvil om, at målet vil nås. Han har mandskab, som han kan stole på, mener han, og særlig sætter han stor fortrøstning til hundene og slædefarten.

Baldwin besidder imidlertid fra før af ikke ubetydelig arktisk erfaring. I 1892 ledsagede han dette års Peary-Expedition som meteorolog, og som sådan gjorde han tjeneste i Nord-Grønland. I 1897 drog han til Spitsbergen i håb om at få ledsage Andrée; men heldigvis var der ikke plads for ham i denne nødvendigvis begrænsede expedition. I 1898–99 var han end videre meteorolog på Wellman-Expeditionen til Franz Josefs Land.

Baldwin er en særlig ihærdig meteorolog, og når så hertil kommer, at han bringer med sig på sin expedition fremragende amerikanske videnskabsmænd, forsynet med de fuldkomneste instrumenter, kan man også i videnskabelig henseende håbe på de bedste resultater.

Mr. William Zeigler, som har bekostet expeditionens udrustning, har ladet anskaffe alt, som penge kunde købe for at sikre expeditionens heldige udfald, og særlig i Amerika venter man, at den vil slå rekorden i det store internationale kapløb mod polen.

Sverdrups Expedition

25de Juni var det 3 år, siden Kaptein Sverdrup startede sin expedition for udforskningen af Grønlands Østkyst. Plan fik sig som bekjendt overladt «Fram», som under Nansens expedition havde bestået en så glimrende prøve som arktisk skib, og som desuden for anledningen var yderligere forbedret.

Man har nu intet hørt fra Sverdrups expedition siden sommeren 99, og med spænding imøde-sees af interesserede de efterretninger, som man har grund til at tro vil indløbe indeværende sommer eller til høsten.

Nogen grund til at nære frygt har man vistnok ikke. «Fram»s soliditet, Sverdrups rige arktiske

erfaring og rolige og forsigtige besindighed og hans for anledningen udvalgte følge, sørger for et godt resultat af færden.

Der er forresten dem, som tenker sig muligheden af, at Sverdrup har bestemt sig for at nå Polen eller komme denne så nær som mulig. Det kan jo også være, at han er blevet opmuntret hertil ved forholdsvis heldige is-forhold.

Dette kan dog selvfølgelig kun være gjetninger; men forhåbentlig vil den Sverdrupske expedition nu i en nær fremtid komme i forbindelse med civilisationen, så de med så stor interesse imødesæede efterretninger om expeditionens skjæbne og resultater kan indløbe.

Har Peary fundet Polen?

Det er ikke umuligt, at De forenede Stater allerede har indlagt sig æren af at have heist sit flag på Nordpolen ved løjtnant Peary. Nogen besked fra ham herom kan imidlertid ikke ventes før ved dette års slutning, idet hverken hans eget skib «Windward» eller hans undsætningsskib «Eric» vil nå civilisationens grænser før den tid.

Løjtnant Peary vendte tilbage til Grønland sommeren 1898 for at kjæmpe sin endelige kamp for at nå Polen. Han tog med sig kun to ledsagere, Dr. Dedrick og Mathew Henson, hans trofaste tjener. Opdageren opslog sit hovedkvarter i Etah i Nord-Grønland, det længst mod Nord liggende punkt i disse farvande, som på en nogenlunde bekvem måde kan nås med skib. Fort Conger, på den amerikanske side af Robin-Kanalen, danner en anden operations-basis, og en linie af forråd er af Peary lagt fra Etah til Fort Conger.

Det sidste brev fra Peary ved Fort Conger er dateret 31. Marts 1900, og han gik da mod Nord, forsynet med hunde og Eskimoer og med alt i udmærket stand. Skulde han allerede have opdaget Polen, vil det jo blive en bitter skuffelse for de andre medbeilere, som nu er i begreb med at starte, endskjønt der uden tvil vil være overflod af andet og nyttigt arbejde for dem at

udføre i den videre udforskning af den umådelige ukjendte region omkring Polen og i videnskabelige observationer i dens nærhed. Endskjønt opdagelsen af Polen i og for sig vilde være et glimrende geografisk træk, vilde den kun være en indledning til den værdifulde forøgelse af videnskaben, som vilde blive følgen deraf.

«Eric», Pearys sidste undsætningsskib, tilhørte før Hudson Bay Compagniet, men eies nu af kaptein James A. Farpuhar af Halifax, N. S. Skibet blev bygget i Dundee, Skotland, og er på 512 ton, større end noget, som endnu har været så langt Nord. «Eric» skulde afgå mod Nord omkring midten af denne måned fra Sydney, C. B. Den vil indtage kul og proviant for et år for det tilfælde, at det skulde blive holdt tilbage i den arktiske region, og gå direkte til Peary ved Etah.

Foruden opdageren ventes skibet også at ville bringe med tilbage hans hustru og lille datter, fra hvilke man intet har hørt, siden «Windward» forlod Godhaven, 20. August 1900. Man håber, at det hele selskab har overvintret i sikkerhed i hovedkvarteret ved Etah, og det er muligt, at alle vender tilbage med «Windward» og er vendt tilbage inden «Eric»s ankomst til vinterhovedkvarteret. Undsætningsskibet vil måske også bringe med tilbage til civilisationen de gjenværende medlemmer af Ellesmere Land-Expeditionen, Robert Stein og Samuel Warnbath, der landede ved Cap Sabine i august 1899, og fra hvem den tilbage vendte deltager Dr. Leopold Kann bragte nyheder forrige sommer.

Endnu en tredie, dog mindre erfaren og prøvet amerikansk arktisk opdager, Mr. Walter Wellman, har erklæret, at han er rede til et fornyet angreb på Polen. Det er imidlertid tvilsomt, om hans expedition vil starte dette år, da han mangler finansiell støtte.

Den kanadiske Expedition Storbritannien vil i den kommende internationale vædekamp blive repræsenteret af en expedition under ledelse af en Kanadier (Kaptein J. Elzear Bernier), som

drager ud fra Quebec, og som sidste vinter i London sikrede sig en betydelig udrustning, endskjønt det er den kanadiske regering, som bekoster expeditionen.

Berniers plan er en modifikation af Nansens – at komme ind i pakisen og lade sig drive mod Polen. Ved ankomsten ind i det arktiske ocean vil skibet tage en østlig retning, følgende Sibiriens Nordkyst, hvor man kan være omtrent vis på at finde åbent vand ved midtsommertid. Når et punkt mellem 165° og 170° ø. L. er nået, vil skibet gå mod Nord og her fortsætte længst mulig. Man vil tage sin tilflugt til sprængning af isen, hvis det viser sig nødvendigt for at komme nærmere målet.

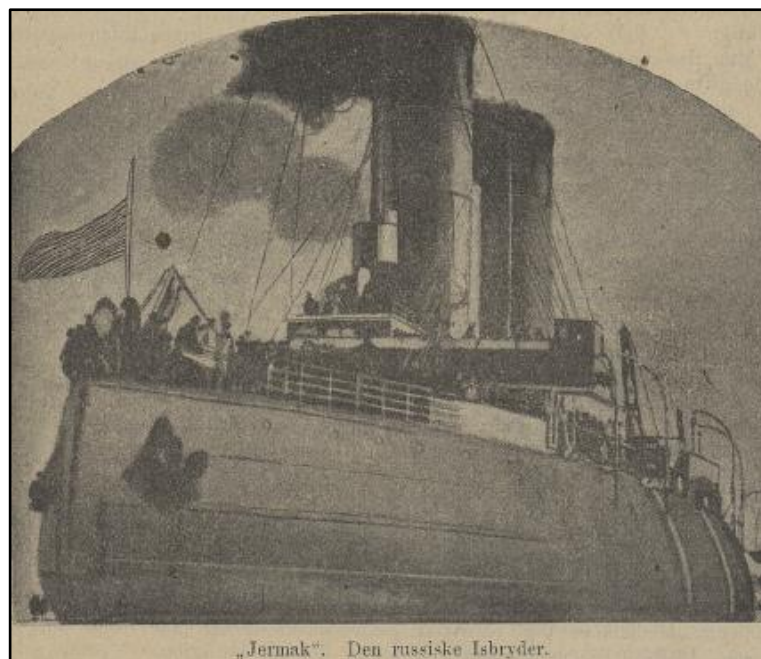
Når skibet først er indefrosset i pakisen, vil Bernier langsomt drive med denne mod Polen, idet den store ismark stadig driver i en kurvet linie tværs over Polen fra Nordkysten af Sibirien og til Grønlandshavet. I hele tre år venter den modige Kanadier at komme til at ligge i drivisen, og han føler sig vis på, at hans skib vil nærme sig Polen på 100 engelske miles afstand. Derpå vil han ved hjælp af slæder og hunde drage videre mod det forjættede mål.

Når han så har nået selve Polen, vil han der tilbringe en 14 dages tid med at foretage målinger og observationer med termometer og barometer, magnetiske og pendelprøver etc. Tilbageturen agter Bernier at lægge om Spitzbergen eller Franz Josefs Land, fortrinsvis det sidsnævnte for at udforske Petermans Land, som på lang afstand er set af Payer, men aldrig blevet besøgt.

Den russiske Isbryder

Også den russiske bjørn vil konkurrere med ssbjørnen om herredømmet over dennes territorium. Zarens Rige gjør sig færdig til et angreb på Nordpolens problem, som vil foregå efter en ganske ny methode.

Den store isbryder «Jermak», under dens konstruktør, viceadmiral Makaroff, vil blive udsendt for om mulig at bane sig vei til Polen. «Jermak» blev fuldført våren 1899 og har siden

„Jermak“. Den russiske Isbryder.

aflagt mange isbryderprøver på yysten af Spitzbergen og i andre farvande, hvor der er megen og tyk is. Under disse prøver har den været meget heldig, og den er nu udbedret og overhalet for sin alvorligste opgave. Men vil den nu også kunne bryde sig vei gennem den vældige pakis, som beskytter veien til Polen? – Vel, alene tiden kan besvare dette spørgsmål.

Dens konstruktør tror, at den kan, og hans tro bliver honoreret af den russiske finansminister. Men polarsagkyndige, som har kjendskab til isens modstand med dens uhyre tryk, ryster tvilende på hodet, når der tales til dem har et déplacement af 8000 ton, og dens maskiner er på 10,000 hestekræfter. Den er mærkværdig grund forud, så dens baug kan løftes op på isen, hvorved dens store vægt hjælper til at knuse denne.

Den har aflagt nogle mærkelige prøver, idet den har dampet gennem fire fod tyk is og har banet sig vei gennem enkelte tyve fod tykke svære isflag. Selv om den derfor ikke kan udføre det Herkulesarbeide at bryde sig vei til selve Polen, skulde den være istand til at komme denne nærmere, end noget andet skib har gjort. I tilfælde af en blokade agter russerne så langt mod nord som mulig at udsende en slæde-

expedition, der så skal tage over isen mod det mål, hvorpå så mange medbeileres blik er rettet.

Det østerrikske undervandsforsøg

Af alle forsøg på at nå Nordpolen er det mærkeligste en plan, som skal søges virkeliggjort af en østerriksk opdager, Professor Anschuetz-Kaempfe, under beskyttelse af det keiserlige geografiske selskab. Professoren har planlagt en undervandsbåd, som er istand til at modstå isens tryk, og hvori han agter at dukke under isen og komme op for at erholde luft på de åbne steder, som vides at eksistere i sommer-tiden.

Undervandsbåden vil blive slæbt hen til kanten af pakisen, og så vil den begynde sine dukke-experimenter, hvor den finder, at den ikke kan gå gennem isen. Bådens plan kan bedst beskrives i dens konstruktørs egne ord:

”Min båd vil være en lufttæt og tillukket elektrisk undervandsbåd, som kan hæves og senkes efter ønske,” udtaler han.

Uhyre tanker med komprimeret luft vil forsyne mandskabet med den nødvendige friske luft. Endelig vil fartøjet forene i sig et undervands- eller dykkerfartøis og et almindeligt dampskibs kvalifikationer, for såvidt sjødygtighed angår.

Fordi den giver løfte om lettere at modstå trykket af is og vand end nogen anden form, bestemte jeg mig for at give min båd formen af et egg. Skroget vil være af det samme materiale, samme brasing rundt omkring som det skib, der førte Nansen gennem så mange vanskeligheder.

Skibet har flere skruer, hvoraf den ene letter neddukingen og i opstigningen, medens de øvrige er til at bevæge fartøjet forover og agterover i horizontal retning.

Drivkraften skaffes ved hjælp af oplags-battericeller, når båden befinder sig under vandfladen, ved hjælp af en petroleumsmotor, når den bevæger sig på denne.

Den forbliver altid på overfladen længe nok til at opsamle kraft til 15 timers undervandsfart. Den submarine fart vil være $\frac{3}{4}$ eng. mil pr. time.

Båden vil kunne forblive under vand i længere tid, end der vilde udkræves til at passere under den største ismark eller pakis, som man nogensinde har stødt på, og den vil ligeledes kunne passere rundt foden af de mest kolossale isbjerge. Når det næste åbne vand nåes, stiger den så op til overbåden for på ny at fylde sine oplagsbattericeller.

Hvis der af en eller anden grund skulde stødes på en solid isbro, vil båden dog ikke derfor være fortabt, idet den har apparater til at bore hul gennem en eller anden svag del af isdækket.

Expeditionen vil være forsynet med de bedste videnskabelige apparater. Endskjønt skibet kun vil være halvdelen så stort som «Fram», vil der dog være overflod på rum, da der ikke skal medføres slæder, hunde og kul. Det vilde sikkert blive en overraskelse, om en eller anden af slædeexpeditionerne oppe i Polarisen pludselig fik se undervandsbåden dukke op foran sig. Og skulde det blive den, som seirer i væddeløbet mod Polen, da vil det dog kunne siges, at der er hændt noget nyt under solen.

Spørgsmålets videnskabelige betydning

Det er imidlertid ikke blot for at vinde i en kappestrid, at Jordens Nationer nedlægger formuer i udrustning af polarexpeditioner. De sender ikke ud sine braveste, modigste og mest hårdføre mænd alene i et unyttigt og frugtesløst ærinde. Erobringen af Polen vil vistnok være en stor geografisk seier; men den vil også være en stor forøgelse af verdens kundskabsforråd. Polens opdager vil i erhverve en mængde kjendsgjerninger, som enhver, der studerer fysisk videnskab, med iver venter på.

Der har vi for Exempel problemet om Jordoverfladens ellipticitet, hvilken kommer med i enhver beregning af Jordens arealer og retninger. Indtil spørgsmålet om Jordens nøiagtige form er afgjort, kan ingen grænselinje trækkes med absolut sikkerhed, heller ikke kan rev og farlige klipper afmærkes med absolut nøiagtighed. De mest afgjørende momenter angående Jordens ellipticitet kan alene opnåes

ved pendel- og astronomiske observationer ved Polen.

Både opmåling og navigation kunde foretages ganske nøiagtig ved bortelimering af en feil, som nu existerer, og som altid må tages med i beregningen. Hvis vi kjendte den nøiagtige afstand fra ækvator til Polen efter vilde da kunne optrækkes, med absolut nøiagtighed. Desuden måtte der ved Polen tages meteorlogiske observationer etc.; thi kjendskab til sådane fænomener er nødvendig til en fuld forståelse af naturens love og processer.

Denne er videnskabens endelige mål, og videnskaben er fremskridtets tjenerinde. Enhver seier vunden i dens navn betyder en forøgelse i menneskehedens materielle velvære og intellektuelle glæde.

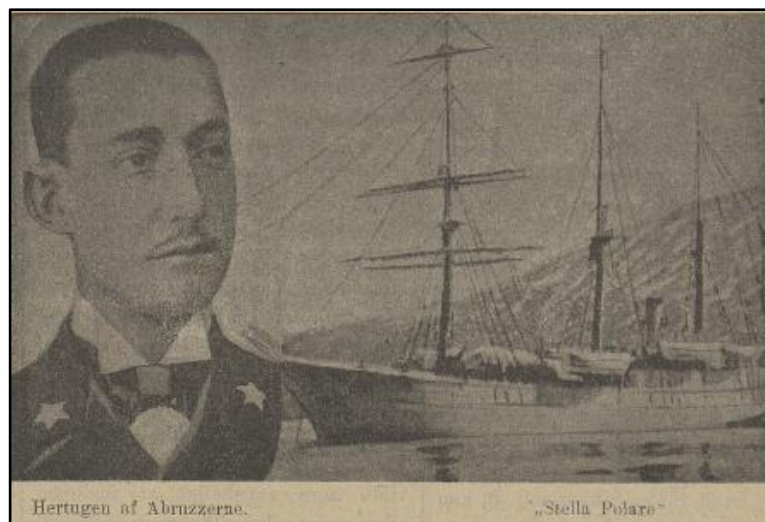
Der er en udvidelsestrang, en expansion, hvori den hele verden kan være enig, og delte er udvidelsen af den menneskelige kundskab, udvidelsen af videnskabens besiddelser. Det er den store kamp for denne udvidelse, som opdagerne drager ud for at kjæmpe mod de mægtige naturkræfter i det isbundne yderste Norden. Og ikke seierherreerne alene vil byttet tilhøre; thi de hemmeligheder, som er fravristet naturen, vil blive udnyttet til hele menneskehedens gavn og velsignelse.

* *

Når vi nu omtaler de mænd, som tænker på at slå rekorden i det store kapløb mod Polen, synes vi, at vi også bør nævne og afbilde de to mænd og deres skibe, som hidtil har været Nordpolens rekordslåere: Dr. Nansen («Fram») og Hertugen af Abruzzerne («Stella Polare»).

I et udenlandsk Blad – – endog et stort Verdensblad – udtalt forlydende om, at Nansen og Hertugen af Abruzzerne tænker på i fællesskab at foranstalte en Nordpols-expedition, har vi ikke kunnet erholde nogen bestemt bekræftelse på.

**

I forbindelse med omtalen af de forskellige Nordpols-expeditioner vil det være på sin plads også med nogle ord at omtale for læserne nogle af de mænd, som i almindelighed er behjælpelig med at udruste disse expeditioner. Det er jo af den aller største betydning for disse polarforskere, der skal kjæmpe med is, kulde og uberegnelige naturhindringer, at få den bedst mulige udrustning i enhver henseende. Og ingen vil kunne skaffe en bedre udrustning end netop de mænd, som har gjort det til en stor del af sin livsopgave at nyttiggjøre alle de på tidligere polarfærder indvundne praktiske erfaringer.

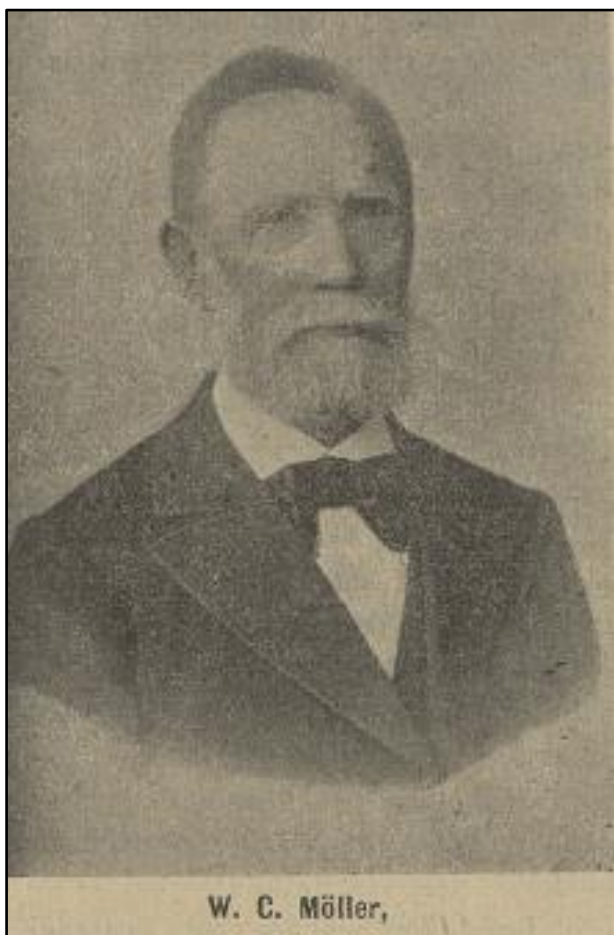
En af disse mænd er W. C. Møller, Drammen.

Efter at have gennemgået bundtmagerlære i Kristiania, opholdt han sig i flere år i Tyskland, hvorefter han kom hjem og nedsatte sig i Drammen.

Renhårs bæreevne i vand opfandt han i marts 1883 og startede da strax fabrikation af Renhårsbælter, bøier etc., hvilke jo nu kjendes af hver mand i landet. Den engelske marine har været fast kunde hos ham i de sidste 9 år, og en flerhed af de øvrige nationers mariner benytter hans fabrikata. Endog den argentinske Regjering har adopteret de møllerske sko Renhårsapparater til brug i sin marine. Han er, som rimeligt kan være, belønnet med flere

guldmedaljer, således i Liverpool, Skien, Stockholm, Paris.

En anden gren af forretningen er arktiske pelsudstysartikler. Efter at have havt den fornøielse at forarbejde endel af disse til Astrup og Nansen, fik han senere gennem et minekompagni i London Ordres» på lignende Sager (soveposer, vesker, handsker, leggings,

finnesko etc.) til et beløb af ca. 110,000 Kr. til denne bestilling medgik ca. 7000 Renskind. Senere har Hertugen af Abruzzerne, Baron Toll, Baldwin og Deutsche Südpolarexpedition fået sit pelsudstyr hos dette landskjendte firma.

C. Möller er født i Drammen 1829 og er som menneske et af de mest elskværdige, velmenende og hjælpsomme, man kan træffe på. For sin gerning er han ligeså meget interesseret fra et humanitært standpunkt seet som fra et pekuniært, og det er med en ligeså stor følelse af sikkerhed, at man giver denne mand sine

Ordres, som det er med den allerstørste tilfredsstillelse, man ser på de udførte bestillinger, når man modtager dem.

Vi håber derfor, at han endnu må kunne leve i flere år og deltage i det arbejde, han bestandig så levende har interesseret sig for.

I sin søn Carl Möller har han forøvrigt nu fået en god støtte.

Møller jr., som er født 18. marts 1874, har efter ca. 5 års ophold i Tyskland, England og Frankrige i de par sidste år ordnet firmaets udenlandske korrespondance og er fra Januar 1901 indtrådt som kompagnon.

*

I. Christiansen, Kristiania.

De færreste sportsmænd, især skisportsmænd, er det vel, som ikke kjender H. M. Christiansen personlig og særlig hans fabrikata.

I over 20 år har han drevet fabrikation af sportsgjenstande og egenhændig oparbejdet 4 guldmedaljer indenog udenlands. Hans fabrikat er meget alsidigt. Det omfatter så at sige alle håndværksfag. Ligeså godt som Christiansen er kjendt blandt de norske sportsmænd, ligeså godt er han kjendt udenlands for sine polarudrustninger. Hans første levering i denne retning var til

Fr. Nansens Grønlandsexpedition. Denne udførte han så tilfredsstillende, så Professoren fandt at måtte rose ham i sit værk: «På Ski over Grønland». Senere har han til dato udrustet 22 forskjellige expeditioner, heri indbefattet professor Birkelands nordlysexpedition med sine slæder, ski, luftskibe eller silkedrager med tilhørende transportable vincheapparater. I sommer har han udrustet Mr. Baldwin, professor Drygalski, Kapt. Scoth og et par mindre expeditioner, ligesom han nu arbejder med leveringerne til 2 expeditioner.

Den ved DHrr. Ringnes & Co. bekostede modelsamling af «Fram»-udrustningen til det franske videnskabselskab er også leveret af Christiansen.

Fabrikket omfatter særlig ski, slæder, kajaker, både, truge, staver, hundesæler, kjøretøge,

isbor, ragsokker, meisler, rypesække etc., foruden alt mindre bådrekvisita. Det er ikke få penge, som således år om andet kommer landet tilgode ved denne mands forretning. Selv de ting, han ikke selv leverer, kan han ved sit bekjendtskab anviser til andre, således at mangen ting, der vistnok kan skaffes tilveie på expeditionen hjemsted, nu kommer vort land tilgode.

**

Plukkfangst:

Selfangst frå Aalesund og Sunnmøre 1924

Der deltok i selfangsten 53 fartøier, av disse forliste 2 uten å ha levert noen fangst, og 1 som leverte ørste turs fangst.

51 fartøier har levert i Ålesund og Tromsø 153.800 stk. sel, som utgjør en verdi av kr. 4.398.680,-

Storsildfisket kr. 3.156.901,-

Skreifiske kr. 6.882.000 (5.735.000 stk torsk til kr. 1,20)

Bankfiske til 30.09 kr. 2.585.298,-

Sildefiske ved Island 39352 tønner kr. 2.361.120

Rekefiske til 30.09 kr. 1.330.437

(Søndmørsposten 14. oktober 1924)

**

Kap Flora av Aalesund kom tysdag inn paa havnen. Den skal til Kvitsjøen paa selfangst.

Taakeheimen av Bodø kom inn hertil imorges, ogsaa paa vei til Kvitsjøen.

(Finnmarken 23. februar 1924)

ISHAVSMUSEETS VENNER

STØTT OSS MED DIN GRASROTANDEL!

Grasrotandelen gir deg som spiller hos Norsk Tipping mulighet til å bestemme hvem som skal motta noe av overskuddet til Norsk Tipping. Hver gang du spiller går inntil 7 prosent av din spillinnsats til den grasrotmottakeren du velger - uten at det går utover din innsats, premie eller vinnnersjanse. Vi oppfordrer deg til å støtte oss i ISHAVSMUSEETS VENNER

-Bli med og støtt vårt arbeid for bevaring og formidling av vår polarhistorie!

Bli Grasrotgiver i dag! Du kan bli grasrotgiver i alle Norsk Tippings kanaler eller ved å sende SMS «Grasrotandelen 997304527» til 60000

Returadresse:
Ishavsmuseet, Brandalsvegen 28
6062 Brandal

Porto Betalt P.P

Avtale 617108/7

Nærleik. Lokalkunnskap. Personleg kontakt.

**Derfor er vi tilstades på
Hareid og vil ha deg som
kunde.**

Melinda Skeide
Banksjef
416 65 873
melinda.skeide@sbm.no

Turid F. Leknesund
Autorisert finansiell rådgivar
915 87 894
turid.leknesund@sbm.no

Solgunn Røyset Almedal
Autorisert finansiell rådgivar
901 49 018
solgunnroyset.almedal@sbm.no

Sølvi Anita Rekkedal
Autorisert finansiell rådgivar
415 64 735
solvi.rekkedal@sbm.no

